Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-hээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1996 МАРТЫН 20
Хабарай дунда сагаагшан туулай hарын 1
СРЕДА гарагай 4
№53 (19393)
Газетын сэн хэлсээгэ.

БУРЯАДАЙ ҮДЭРНҮҮД НЭЭГДЭБЭ

Буряад Республикын үдэрнүүд үсэгэлдэр үдэрэй 2 час 30 минутада Москвада Хани барисаанай байшан соо баярай оршон байдалда нээгдэбэ. Буряад Республикын Президент-Правительствын Туруулэгшэ Л. В. Потапов, Правительствын Туруулэгшын орлогшонор Л. П. Табалаев, Л. Ч. Нимаева, Ю. Н. Цыбиков, манай республикын министрнүүд, Гүрэнэй комитедүүдэй туруулэгшэнэр, зохёохы холбоонуудай хүтэлбэрилэгшэд болон эмхидхэлэй комитедэй гишүүд энэ баяр ёhолодо байлсаа.

Россин Федерациин Правительствын Туруулэгшын орлогшонор, Россин Федеральна Сулаанай, Федерациин Советэй болон Гүрэнэй Дүмын комитедүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, депутадуул, промышленна предприятинуудай, акционернэ бүлгэмүүдэй директорнүүд болон бусад тусхай тушаалтад Буряад Республикын үдэрнүүдые нээлгэдэ хабаадалсаба.

Буряад Республикын үдэрнүүдэй Москва хотодо нээгдэhэнтэй дашарамдуулан, республикымнай Президент Л. В. Потапов оронойнгоо болон гадаадын гүрэнүүдэй олондо үдэсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй журналистнуудта зорюулжа, үглөөнэй 11 сагта Хани барисаанай байшан соо пресс-конференци үнгэргэжэ, тэдэнэй асуудалнуудта харюусаhан байха юм.

Энэл үдэр манай ороной ниислэл хотодо эрдэм ухаанай-промышленна, уран зурагай искусствын, арадай урлал бүтээлнүүдэй выставкэнүүд нээгдэжэ, москвагайхидай анхарал татаба, hонирхуулба.

Буряад ороной искусствын уран бэлигтэн, мэргэжэлтэ болон уран hайханай бүлгэмүүдэй коллективүүд үдэшын 6 час 30 минутада П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ Концертнэ зал соо концерт-наада табяа.

Республикымнай үдэрнүүдэй Москва хотодо нээгдэhэн баярта зорюулагдажа, Буряад Республикын Правительство оронойнгоо хүтэлбэрилэгшэдэй, айлшадай хүндэлэлдэ үдэшын 8 сагта П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ Концертнэ зал соо уулзалга хэhэн байна.

Мүнөөдэр, мартын 20-до, москвагайхид элдэб выставкэнүүдтэ орожо, тэндэ табигдаhан зүйлнүүдтэй танилсаха, "түхэреэн шэрээдэ" хабаадаха, концерт-наада хараха юм.

"Буряад үнэн" —96

ЗАХИЛ ЭХИЛХЭНЬ!

Хүндэтэ уншагшад!

Байгша оной хоёрдохи хахад жэлдэ захил хэлгын сэнгүүд тухай асуудалаар зүблөөн Буряад Республикын Почтын хэлхеэ холбооной управленидэ hаяхан үнгэргэгдэбэ. Элшэ хүсэнэй, тоhо-түлишын сэнгэй дээшэлhэнhээ уламжалан, почтын хэлхеэ холбооной талаар хангалгын түлөө түлбэри дээшэлээ. Тиин манай газетые уншагшадта хүргэhэнэй түлөө хэлхеэ холбоонойхид иимэ сэн тогтообо: хотодо 56100 түхэриг, хүдөөдэ—57300 түхэриг.

1996 оной хоёрдохи хахад жэлдэ газетымнай сэн 31500 түхэригтэ болоно. Уншагшадайнгаа талые хаража, республикын Почтын хэлхеэ холбооной управленитэй зүбшэн хэлсэhэнэй үндэhөөр хоёр талын шиидхэбэри абтаhан байна. Газетэ, журналнуудта захил хэлгые байгша оной **апрелиин 1-hээ эхилхэ.**

Тиихэдэ хэлхеэ холбооной хангалгын талаар иимэ хүнгэлэлтэнүүд хараалагдаа:

—апрелиин 1-hээ майн 1 болотор захил хэгшэдтэ—30 процент;

—майн 1-hээ июниин 1 болотор—20 процент.

Гадна редакциин үүсхэлээр бүхы пенсионернүүдтэ, инвалидуудта, олон үхибүүдтэй гэр бүлэнүүдтэ (3-hаа олон хүүгэдтэй), хүдөөгэй булта уншагшадта захил хэлгын бүхы болзор соо газетынгээ сэнгэй хахадыень түлэхөөр хүнгэлэлтэтэй захил соносхонобди.

Онсолон хэлэбэл, апрелиин 1-hээ майн 1 болотор захил хэгшэд хотодо 71580 түхэриг, хүдөөдэ—55830 түхэриг, хотодо ажаhуудаг пенсионернүүд, инвалидууд, олон үхибүүдтэй бүлынхид мүн лэ 55830 түхэриг түлэхэ болоно.

Хүнгэлэлтэтэй захил хэхэеэ шамдагты, нүхэд!

ГАЗЕТЫН РЕДКОЛЛЕГ.

Республикын ажабайдалhаа

ПРЕЗИДЕНТЫН ТУhАЛАМЖА

Буряад Республикын Президент Л. В. Потапов нөөсынгөө жасаhаа Буряадай үрэнэй университедтэ 650 миллион түхэриг таhалжа үгэбэ. Энэ мүнгэ зөөри hуралсалай корпусуудые түгэс hайнаар заhабарилха, түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые худалдажа абаха талаар хараалагданхай.

Гүндэ тосхоной дунда hургуулида түймэрэй аюулай хойшолонгуудые усадхаха талаар республикын Правительствын толгойлогшын жасаhаа 120 миллион түхэриг мүн лэ дамжуулагдаа.

Наhатайшуулай дунда столой теннисээр дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө Норвегиин Лиллихаммер хотодо болохо мүрысөөндэ хабаадахаяа ошохынь тула спортын ветеран П. С. Янгутовто Буряад Республикын Президентын нөөсын жасаhаа 3 миллион шахуу түхэриг hомологдоо.

ТҮРҮҮЛЭГШЫН НЭРЭМЖЭТЭ hУРГУУЛИ

Яруунын аймагай Эгэтын-Адагай колхозой түрүүлэгшэ байhан, Ажалай Улаан Тугай болон Хүндэлэлэй Тэмдэг орденуудтай, олон медальтай Рабдан Цыцыктуевич Банзароной нэрэ нютагай hургуулида олгогдобо. Түрэл нютагайнгаа аша тусада бүхы хүсэ шадалаа, бэлиг шадабаряа зорюулhан хүтэлбэрилэгшын дурасхаалые мүнхэлхэ хэрэг Эгэтын-Адаг нютагта ажаhуугшадай зууршалга, дурадхалаар бэелүүлэгдээ.

ЗАГАhАНАЙ БАЯЛИГУУДЫЕ АРЬБАДХАХА

Республикынгаа загаhанай баялигуудые арьбадхаха гэhэн зорилго республика дотор байгуулагдаhан загаhанай ажахын зүблэл урдаа табиба. Энэ зүблэл загаhа промышленна аргаар барилгын хэмжээнүүдые, болзорые зохёон хараалха юм. Загаhанай ажахынуудта ушаруулагдадаг гарза хохидолые харюулалгын ба экологическа жасын хэрэгсэлнүүдые гаргашалгын гуримаар мүнгэн hангые хиналтадаа абаха байна. Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо В. К. Агалов энэ зүблэлые толгойлно.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэблэлэй албан.

ШАГНАЛ

Дорэhоо ургажа ябаа залуу үетэниие hургаха ба хүмүүжүүлхэ хэрэгүүдтэ үни удааг саг соо оролдосотойгоор хүдэлмэрилhэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президент 1996 оной мартын 14-нэй Зарлигаар **Тыхеева** Софья Ананьевнае Буряад Республикын **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Хэлхеэ холбооной эмхинүүдтэ удаан саг соо оролдосотойгоор хүдэлмэрилhэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президент 1996 оной мартын 14-нэй Зарлигаар Буряад Республикын федеральна хэлхеэ холбооной Бэшүүрэй районно узелай начальник **Пантелеева** Людмила Николаевнае Буряад Республикын **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

Буряад Республикын Президентын ЗАРЛИГ

Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ ТУХАЙ

Албанайнгаа уялгануудые халирхайгаар бэелүүлhэнэйнь, Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай нэрэ хүндэ бууруулhан ябадалнуудые гаргаhанайнь, түлөө иигэжэ тогтооноб:

1. Цырендоржиев Цыдып Балдановичые "Буряад үнэн" газетын редакторай тушаалhаа буулгаха.

2. "Буряад үнэн" газетын редакторай уялгануудые дүүргэхыень редакторай орлогшо Ринчинов Сергей Дугаржаповичта даалгаха.

3. Гар табигдаhан үдэрhөө тус Зарлиг хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент Л. В. ПОТАПОВ.

Улаан-Үдэ хото, Правительствын байшан.
1996 оной мартын 13.

ГУРБАН ФЕРМЕР ГЕРМАНИ ОШОХОНЬ

Агын округой гурбан фермер Москва ошожо, конкурсдо хабаадаха эрхэдэ хүртэhэн байгаа юм. Эдэнэрнай хэд бэ гэбэл, Агын аймагhаа Цырен-Даши Чимитов, Могойтын аймагhаа Баяр Цыденов, Дулдаргаhаа Зоригто Суворов гэгшэд болоно. Энэ конкурсдо Россин бүхы регионуудhаа 200-гаад фермер хабаадалсаа. Эдэнэй дундаhаа 40 лэ хүниинь шэлэжэ абтаха ёhотой байгаа.

Ехэ шалгалтын hүүлээр Агын гурбан фермер Германи ошожо, hураха эрхэдэ хүртэбэ. Тэдэнэр мартын 20-до Москвада суглараад, тэндээ хоёр hарын туршада тусхай hургуули гараад, Германи hуралсахаяа ошохонь.

Манай корр.

Бүгэдэ буряадуудай II

ХЭТЫН ХЭТЭДЭ АБАЖА ЯБАХА hУР hҮЛДЭМНАЙ

ЭДЭБХИТЭЙГЭЭР ХАБААДАХЫЕТНАЙ УРИНАБДИ

***РОССИН ФЕДЕРАЦИИН** субъектнүүдэй нэгэн болодог хадаа манай автономито округ Уставаа баталан абахадаа, өөhэдын гербтэй, тугтай байха ушартай болоно гээшэ ааб даа. Энэ талаар Агын округой Дүүмэ 1994 оной ноябриин 10-да тусхай тогтоол баталан абаа бэлэй. Округой hүлдэ тэмдэг—герб ба туг зохёожо бэлдэхэ талаар эмхидхэлэй комитет байгуулагдаhан байгаа. Энэ комитедэй бүридэлдэ ажалай болон дайнай ветеранууд, түүхэшэд, журналистнууд оролсоо hэн. Эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшээр округой Дүүмын түрүүлэгшын орлогшо В. Н. Кириллов томилогдонхой.*

Герб ба тугай эскизүүдэй конкурс соносхогдожо, пайнаар хэгдэhэниинь "Агинская правда" газетэдэ толилогдохо болоо.

Округ болон түб hууринда ажаhуугшад энэ шухала хэрэгтэ яhала эдэбхитэйгээр хабаадалсаба. Юундэб гэхэдэ, гербын 14, тугай 16 эскиз округой Дүүмэдэ даб дээрэ оронхой.

Дүүмэдэ ороhон гербын ба тугай эскизүүдтэй эмхидхэлэй комитет байгша оной апрель hарада танилсаад, округой Дүүмын ээлжээтэ сесси дээрэ депутадуудай үзэмжэдэ табиха юм. Уран зурааша Бадмацырен Гомбожаповай бэлдэhэн гербын, Агын гүрэнэй телерадиокомпаниин хүдэлмэрилэгшэ Батажаргал Шагдаровай зураhан тугай эскизүүд Дүүмэдэ табигдаха болоо.

Герб ба тугай баталагдан абтатар, эмхидхэлэй комитет авторнуудтайнь суг хамта ороhон hанамжа, дурадхалнууд дээрэнь үшөө дахин хүдэлхөөр уялгалагдаа. Ушар тиимэhээ манай Агын округой Дүүмэдэ hанамжануудаа эдэбхитэйгээр түргэхэн эльгээхыетнай уряалнабди.

Бүгэдэ буряадуудай II съездын хүдэлмэридэ хабаадалсаhан делегадууд манай округой hүлдэ тэмдэгүүдэй проект тушаа hанамжануудаараа хубаалдалсаха байhандань батаар найданабди.

А. АМОГОЛОНОВА,
Агын округой Дүүмын
хэблэлэй албанай хүтэлбэрилэгшэ.

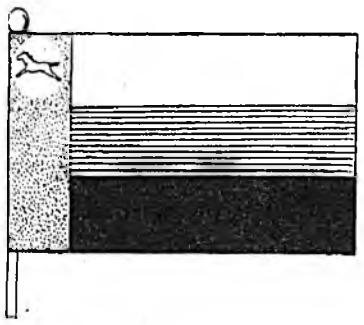

ГЕРБЫН, ТУГАЙ ТАЙЛБАРИ

ГЕРБ. Округой герб түхэреэн (сахариг) түхэлтэй юм. Энэ түхэреэниинь шара үнгөөр будагданхай. Газаа талаарнь шэниисын алтан хоолосууд сагаан торгон лентээр—буряад угсаатанай хадагаар хүреэлээтэй юм. Сагаан үнгэ хадаа арюун сэбэр байдалые, буряад арадай хэтэ наhандаа хэрэглэжэ ябаhан сагаан эдеэнэй үнгые гэршэлнэ бшуу. Хүндэтэ айлшадаа, мүн бүхы арадаа хүндэлхэдөө, эгээл хүндэтэй аха заханараа угтахадаа, хадагаа баридаг заншалтай гээшэбди.

Түхэреэнэй доодо таладань табан хушуу малай (хамар, эбэр, шэхэн) дүрсэнь үндэhэтэнэй сагаан үнгөөр угалзатуулан зурагдаhай. Түхэреэнэй тэгэн дунда—үндэр түрэлтэ 14-дэхи Далай-ламын арюудхаhан нангин Алхана уула, Агын элдин хонгор тала дайда, гаража байhан наранай элшэ доро аршаан булагууд, гол горход, нуур соорэмүүд. Шара үнгын дээдэ таладань "Россин Федераци, Агын Буряадай автономито округ" гэжэ бэшэгдэнхэй.

ТУГ Автономито округой тугай дүрсэнь гонзогоршог түхэлтэй аад, дүрбэн булантай, гол hууринь Россин гурбан үнгэтэй тугээлнэ. Зүгөөр тугай нэгэ таладань хүндэлэн шара зурууд hудал гарана. Шара үнгэ юу гэршэлнэб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, буддын шажантанай hүлдэ тэмдэг, дэлхэй дээрэ эгээл энэрэнги байдалые, хоёрдохёор, энэ үнгэ Агын талын баян таряалангые элишэлжэ үгэнэ бшуу.

КОНКУРСДО ХАБААДАГШЫН ҮГЭ

1994 ондо округой тут, герб зохёохо хэрэгээр конкурс соносхогдоhон юм. Тэрэмнай болзортойл юм haабдаа. Тиихэдэ бишье тугай эскиз зуража үгэhэн байгааб. 1996 оной апрель hарада округой Дүүмын заседани дээрэ ороhон hүлдэ тэмдэгүүд харагдаха, депутадуудай үзэмжэдэ табигдаха байна.

Эмхидхэлэй комитедэй гэшүүдээр иимэ хүнүүд баталагданхай гэбэл, эрдэмтэ, багша, ажалай ветеран Ж. Тумунов, эрдэмтэ, музейн директор Ж-Ж. Доржиев, Россин габьяата юрист, судья Д. Тапхаев, окргүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо ябаhан, пенсионер Ц. Эрдынеев, ажалай ветеран Ц. Б. Анандаев гэгшэд ороhон байгаа. Комиссиин түрүүлэгшээр Агын округой Дүүмын түрүүлэгшын орлогшо В. Н. Кириллов томилогдонхой юм.

Энэ комиссиин заседаниин шиидхэбэреэр минии зураhан тугай, Бадмацырен Гомбожаповай гербын эскизүүд шэлэгдэн абтаа hэн. Зүгөөр минии эскиз дээрэ зураатай байhан тугай хурса зэбэ үзүүрыень (наконечник) болюулха; эбэр номоо орхихо гэхэ мэтэ hанамжануудые хэлэжэ үгөө haабдаа. Тиихэдэнь хэлэгдэгшэ дурадхалнуудые анхаралдаа абан, энэ харюусалгатай хэрэгые дахинаа зуража, тушаагаа hэмби.

Энэ хэрэг радио, телевиденеэр дамжуулагдаа, тунхаглагдаа, газетэдэшье бэшэгдэжэ гараа. Зон hанамжануудаа хубаалдажа эхилээ.

Толилогдохоор эльгээгдэhэн 2-дохи вариантнь "Агинская правда" газетэдэ ехэл удааржа барлуулагдаа hэн. Тиигэжэ энэ тугай эскиздэ Агын найман эсэгын тэмдэгшье ороо юм. Теэд Дүүмын суглаан болоошье haа, энэ тойрогой hүлдэ тэмдэгүүдтуг, герб хэдэн удаа зүбшэгдэн хэлсэгдэбэшье, хүсэд баталагдан абтаагүй, элдэб hанамжануудаа, бодолнууд түроод лэ, шуулдаад лэ үнгэршэдэг байгаа.

Февралиин 5-най захиргаанай суглаандa авторнуудаа одоошье байха үедэмнай Улаан-Удэдэ ажаhуудаг манай нютагайхид, эрдэмтэд hанамжануудаа хубаалдаха байгаа гэжэ hанахаар. Шэлэгдэн абтаhан тугаймни алдууе заhалсажа, энэ нангин харюусалгатай хэрэг бүтээлсыт, нютагаймнай hүлдэ тэмдэг болохо тугнай хэтын хэтэдэ hайн hайханаар харагдаха, улад зоноо урагшань дабшуулха, hүр hүлдыень үргэхэ, урма зориг бадаруулха тэмдэг болохо ёнотой ха юм. Өөрынгөө зохёоhон туг тухай богонихоноор элирүүлжэ үгэхэ хүсэлэнтэйб.

Тугай эшэ таладань, дээрэhээ доошоо гурбан үнгын нэгэнэй үргэнтэй адли хэмжээнэй шара уригдажа, ехэл хүхюутэй ошобобди. hанаhан хэрэгнай дахинаа урагшагүйдөө, ушарынь юун бэ гэхэдэ, эрдэмтэ Ж. Тумунов "Ага долоон эсэгэ зон юм, 1805 ондо хоёр эсэгэ зон ерэжэ, юhэ болоо. Хойто Буряадтаяа тоолохо болоо haа, 30-аад байха, бишье haяhаг тэбхэр тугай эскиз үгэhэнби, таанад тэрэниемни анхарнагүйт",—гэжэ hанамжаяа хэлэбэ.

Зал соо hууhан "Буряад үнэн" газетын корреспондент Цырен Гонгоров бодожо, "миниишье үгэhэн тугай эскиз дурданагүйт, хун щубуутай hэн",—гэбэ. Ингэжэ шуулдаан, үгэ буляалдаан боложо, оромоо олохоёо болишобо хэбэртэй.

Ж. Тумунов:"Энэ асуудал яарангүй хараха хэрэгтэй" гэхэдэнь, түрүүлэгшын орлогшо В.Н. Кириллов "Хэды болотор унжагайруулха зомбибди" гэжэ зүйтэйшье юумэ хэлэбэ. Тиигэжэ шэнээр комисси баталагдаа.

Энэ хэрэг нилээд удаан унжагайрха, нилээд олон эскизүүд орожол байха, дуулhахагүй хэрэг болошобо гээшэ гү гэлсээд, авторнууд гаража ошоо hэмди.

Оромоо олохоёо болишоод үнгэтэй зурууд hанаа хүм:

а/ энэ шара үнгэ. Агын баян талын таряан ургаса, үбhэ ногоон, элдэб жэмэс, ой модон энээниие гэршэлнэ;

б/ шара үнгэ Буддын шажанай үнгэ болоно гээшэ. Манай буряад арад шажанай мүргэлэйнгөө талаар Буддын шажанда ородог. Буддын шажанай дэлхэйн шажануудаа соohоо эгэл үнинэй, философско гүн ухаатай, сэсэн hургаалтай арадуудай, үндэhэ яhатанай хоорондо ямаршье зүрсүй номнолгүй шажан юм, тиимэhээ элдэб яhатан Буддын шажанай hургаал үзэжэ, ехэ дасангуудта ехэ зиндаатай эрдэмтэд боложо гарадаг байгаа, мүнөөшье гараhаар;

в/ буряад зон шара арhатанай булэгтэ ороно гээшэ ааб даа.

Шара үнгын дээдэ таладань сагаан морин харагдана. Сагаан үнгэ буряад зондо ехэ удхатай, ехэ дэмбэрэлтэй юм ааб даа. Сагаан эдеэн сагаан сэдьхэл харуулhан үнгэ болодог.

Сагаан hарын шэнэдэ айн бүхэн хии мориёо тусгаар нэгэ үдэр зүг шэгтэйгээр, сагтайгаар, амгалан тайбан ажаhуухын хэшэг олзын наашалхын түлөө нэгэ жэлэй хугасаатайгаар хиидхэдэг юм. Тиимэhээ округоймнай тугай магнайда сагаан hүлдэтэ сагаан морин байгаа haа, юумэн бүгэдэмнай ажал хүдэлмэри, эд зөөри, эдеэ хоол, энхэ элүүр булта наашаа эрьехэ байха гэжэ hананаб.

Энэ шара үнгэдэ Ага найман эсэгын 8 шэхэн гэхэ гү, али шушуур харагдана. Ороhой дээрэхи хурса зэбэ үзүүрыень (наконечник) хорюулхадаа, бүмбэрсэг дэлхэйн түхэл дүрсэ хэгдэhэн байна.

Ушар тиимэhээ Улаан-Удэдэ ажаhуудаг манай нютагhаа гараhан эрдэмтэд hанамжаяа хэлэхэ, туhалха байха гэжэ ехэл найданаб.

Батажаргал ШАГДАРОВ,
гүрэнэй телерадиокомпаниин
хүдэлмэрилэгшэ.

ЭДЭ БҮГЭДЭ МАНДА ХЭРЭГТЭЙ ГҮ?

ЭНЭ АСУУДАЛДА округой Дүүмын нэгэ удхатай харюу үгэhөөрнь удахагүй жэл болохонь.

Зүгөөр энэ асуудалаар байгуулагдаhан тусхай комисси тодорхой шиидхэбэри үшөө абаадүй байhаар. Шухала асуудал шиидхэхэ хэрэгтэ юундэ иимэ яаралгүй ябадал гаргагдаха болоноб? Энээн тушаа олохон хүнүүд асуудал табина. Али хүнүүд соносхогдоhон конкурсдо хабааданагүй юм гү? Али дурадхагдаhан экскизүүдтэ комиссиин гэшүүд анхаралаа хандуулнагүй юм гү? Тус комисси шиидхэбэри . абахаяа зорюута хойшолуулна гү, али урдаа табиhан зорилгоёо бэелүүлжэ шаданагүй гээшэ гү? Округой hүлдэ тэмдэгүүд ямар байха ёнотойб гэжэ комиссиин зарим гэшүүд мэргэжэлтэ ёhоор, этигэлтэй найдамтайгаар сэгнэжэ шаданагүй гү? Эдэ бүхы асуудалнуудта тодорхой харюу үгтэхөөр болоо.

Округой түлөөлэгшэдэй эмхиин даалгабариие, ямаршье байгаа haань, харюусалгатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэй. Энээниие бэеэ даанги, өөрын эрхэтэй, ямаршье ажалда хүдэлдэг хамаагүй, ямаршье шажан hүзэгтэ шүтэдэг өөрэгүй, ямаршье политическэ хараа шугам баримталдаг, түрэл округойнгоо нэрэ хүндые хүндэлжэ ябадаг округоймнай хэдэн мянгаад хүн өөhэдтөө таарама hүлдэ тэмдэгтэй болохые ехэтэ хүлеэнэ бшуу.

Бүхы дэлхэй дээрэ өөhэдын герб, өөhэдын туг үгы арад, гүрэн байхагүй. Энэмнай хүн зоной омогорхол, эрмэлзэлгэ, этигэл, найдал болоно гээшэ. Ушар тиимэhээ hайн шанартай эскизүүдые шэлэжэ абаха хэрэгтэ округой зон олоороо хабаадалсаха ёнотой.

Конкурсдо ороhон бүхы эскизүүд дугаарлагдаад, авторнуудайнь нэрэнүүдые бэшэнгүйгөөр, олоной үзэмжэдэ табижа харуулха, хүн зоной шэлэhэн, hайн гэжэ тоолоhон эскизүүд hүүлдэнь комиссиде хэлсэгдэжэ баталагдаад, округой Дүүмын сессиин хүдэлмэридэ эльгээгдэхэ ёнотой гэhэн дурадхал оруулнаб.

Ц. ЦЫДЫПОВ.

съездые угтуулан

ЭРДЭМ УХААНАЙ hҮЛДЭ ХАРУУЛАГДААГҮЙ

АГЫН БУРЯАДАЙ автономито округой герб ба туг тушаа дурадхалнуудаа, hанамжанууда хэлэхыень, бэшэхыень Агын округой Дүмэ бүхы хүнүдые гуйhан байгаа юм. Энэмнай политическэ, экономическа талаараа айхабтар ехэ удха шанартай хэрэг болоно.

Герб тухай миниий hанамжа иимэрхүү. Ямаршье арадта амгалан байдалда байгаали гэхэ гү, али газар дайда, ой тайга, нуур далай, нуга, тала, хада уула, сүл губи ехээр нүлөөлдэг гээшэ ааб даа. Жэшээлхэдэ, Хойто зүгэй бага арадта ой тайга амгалан байдал түхөөдэг байна бшуу. Буряадууд хэтын хэтэдэ адууhа малаа тала дайдаар адуулжа ябаа. Округой гербдэ энэнь харуулагданхай. Зүгөөр гэрэй **табан хушуута мал угалзатуулан гоёоходонь** ойлгогдосогүй **байна.** Энээнииень эли болгожо зурахаар гэжэ hанагдана.

Гербдэ эрдэм **ухаанай hүлдэ тэмдэг** харуулагдаагүй. Мүнөө ямаршье арадай, тэрэ тоодо буряадуудай амгалан байдал эрдэм болбосоролhоо, эрдэм ухаанhаа баhал дулдыдаха байна ха юм. Энээнииие герб соо номой түхэлтэйгөөр харуулбал, боломоор гэжэ дурадханаб. Зарим арад эрдэм ухаанай hүлдэ тэмдэгые гербнүүд соогоо оруулhан байдаг. Жэшээлхэдэ, Буряад Республикын гербдэ иимэ тэмдэг бии.

Гадна ямаршье арадай, тэрэ тоодо буряадуудай суг хамта ажана тэнюун, бэе бэеэ дэмжэн ажаhууха гээшэ баhал амгалан байдалай шэнжэ бшуу. Буряад арад хэдэн зуун жэлдэ ород болон бусад арадуудтай хаяа хадхажа, зэргэлээд ажаhууна. Округой гербдэ зурагдаhан хадаг бэшэ арадтаа ганса хүндэшыемнай харуулна бэшэ, мүн амгалан байдал, эб найрамдал, бэр бэеэ ойлголсон, харилсаа байгуулан ажаhуухыемнай уряална гээшэ. Наран, hара, гал гурбан ажабайдалай, ажал хүдэлмэриин мүнхэ hүлдэ тэмдэг болохо ёhотой. Зүгөөр округой гербдэ гансал элшэеэ сасаhан наранай туяа харуулагданхай.

Округой тугай проект тухай тогтожо хэлэхэгүйб. **Округойнгоо гимн тухай** мүнөө бодомжолхоор болоол.

Б-Н. ЛХАМАЖАПОВ,
Могойтын аймагай Сагаан-Уулын
хүдөөгэй музейн директор.

УГ ГАРБАЛАЙНГАА ҮНДЭhЭНДЭ ТҮШЭГЛЭН

МАНАЙ ОКРУГ удахагүй өөhэдын гербтэй, туттай болохонь. Элдэб hайндэрэй баяр ёhололой үедэ өөhэдымнай гимн соностожо эхилхэнь. Тиихэдээ бидэ Росси гүрэн соогоо, мүн хариин гүрэнүүдтэ өөhэдынгөө гимн дуулахамнай гээшэ ааб даа.

Агинская правда" газетын нюурнуудта толилогдоhон округой герб, тугай эскизүүдтэй танилсаад байхадаа, өөрынгөө hанамжа хэлэхэ гэжэ hанаа хүм.

Автор Б. Ц. Гомбожаповай зураhан гербын түрүүшын вариантын, Б. Ш. Шагдаровай тугай эскизүүд манай нютагай олохон хүнүүдэй эрилтэдэ таарана гэжэ hананаб. Гэхэтэй хамта республикануд өөhэд өөhэдынгөө hүлдэ тэмдэгүүдые зохёоходоо, уг гарбалайнгаа үндэhэнhөө эхи абадаг байна бшуу. Ушар тиимэhээ Ага найман эсэгэhээ бидэ уг гарбалтайбди. Энээнээ гэршэлэн, герб соогоо харуулха байгаагүй зон гүбди? Болохоор бэшэ байгаа hаань, округойнгоо тугта хүндэлэн зуруу шара дээрэнь олимпиин түхэреэн сахариг мэтээр **найман үнгэhөө бүридэhэн түхэреэн сахариг** харуулаа hаа, болохоор гэжэ hанагдана. Эндэ уран зурааша өөрөө ямар болохыень бодомжолжо үзэнэ аабза.

Үшөө нэгэ иимэ дурадхал намда бии. Гербдэ хоолосhоо гадуур **үндэhэн угалза** зуралсаа hаань, болохотой байха hэн. Үгышье гэбэл, буряадууд хэтын хэтэдэ моринтой нягта холбоотой байhан ааб даа. Тиимэhээ моритой хүн байхадаа, тэрэнээ элеэр харуулха ёhотой. Юрэдөөл, морин гээшэмнай hанал хүсэл, найдамтай нүхэр ба малша гэhэн манай үбгэ эсэгэнэрэймнай, уг гарбалаймнай hүлдэ тэмдэг болоно бшуу.

Р. ОЧИРОВА,
Агын түбэй библиотекэнүүдэй
системын библиограф.

УДАМАЙ УДХЫЕ НЭГЭДХЭhЭН БАЙХА УШАРТАЙ

АГА НІОТАГНАЙ өөрын гэхэ ямаршье hүлдэ тэмдэггүй, нэрэгүй нэхытэнүүд юм гүбди, яб гэмэ эли, ялас гэмэ hонор тэмдэггүймнай ехэл дутуу байнал даа. hүлдэ тэмдэг зохёохо тухай урилдаа соносхоhон аад, абяа аниргүй шэнги агша. Юрэнхыдөө хүн hанажа болохо; "герб, тут гээд юун тиимэ ехэ удха шанар хэрэгтэй юм, тиигэд гэзд болоно ааб даа". Арайл тиимэ бэшэ ха. Иимэ hүлдэ тэмдэгэй удхань яашагүй ехэ, энээнhээ боложо, хожомоймнай ажабайдалай дэмбэрэлтэй, урагшатай байхань мүн лэ нилээд дулдыдаха ушартай.

hүлдэ тэмдэгүүд тушаа Уласхоорондын Информатикын эрдэмэй академиин бодото гэшүүн Б. Шапиро-Тулин угаа hонин, ойлгожо абамаар гүнзэгы удхатай статья бэшэhэн байдаг. Энээнhээнь нэгэ хэhэг дурадхахам: "... hүлдэ тэмдэг хододоо тусхай элшэ хүсэ ба ямар бэ даа, нэгэ мэдээсэл түхөөдэг юм. hүлдэ тэмдэг манай ухаан бодолдо ямар бэ даа нүлөө үзүүлжэ, тодорхой зорилго бэелүүлхэ хэрэгтэ хуниие элсүүлдэг байна. Иимэ зорилго бэелүүлхэhээ гадна, мэдэгдэшэгүй далда hүлдэ тэмдэгэй хүсэн бии боложо, юуб даа зохёон байгуулха гү, али hандаргажа hалгахадаашье болохо. Тиимэhээ hүлдэ тэмдэгтэ айхабтар болгоомжотойгоор, наринаар хандаха хэрэгтэй".

Энэ эрдэмтэ олон янзын hүлдэ тэмдэгүүдтэ тогтожо бэшэhэн байха юм. Хас тамга тухай уншахада, hонин. Анхандаа "хас тамга" наранай бадаралгые харуулhан тэмдэг аад, ябан үхэhэн хүнэй хуурсаг соо хэгдэдэг болоhоор, хосорхын тэмдэг болоhон ха. Урдань монгол угсаата зоной шухала тэмдэг байhыень фашистнууд үбэршэлжэ, жэнхэни удхыень hалгаагаа гээшэ ааб даа.

Энэ хэлэгдэгшэhээ үргэлжэлүүлхэдэ, манай монгол туургата арадай үни сагhаа хойшо хэрэглэжэ, абажа ябаhан угалза хээнүүд, hүлдэ тэмдэгүүд олон юм. Энээн тушаа монгол эрдэмтэд; академик Ринчин, архитектор Майдар гэгшэд яала бэшэhэн байдаг. Үмдэхэ хубсаhанайнгаа, байха гэрэйнгээ, досоохи бараанайнь гоёолто болгожо элдэб угалза, хээ хэрэглэдэг байгаабди. Эдэнэй олонхинь hүлдэ тэмдэгүүдтэ хабаатай hэн. Жэшээлхэдэ, үноохи хас тамга бүхы бараанда, дасан дуганай үүдэндэ, сонходо зурагдадаг байhан гээшэ. Мүн дасан хиидэй, ламын хэрэгсэлдэ үргэнөөр хэгдэдэг байhан юм. Хоёр гү, али дүрбэн тээшээ шэглэhэн "сахилгаан тэмдэг" дүрөөгэй улада, гуталай hүеыдэ хэгдэдэг байhан "зоод" гээшэ анханда туруута мэргэд уладай hүлдэ байhан гэлсэдэг. Чингис хаан энэ уласые даража, гүрэндөө ниилүүлhэн юм. Эдэнэй hүлдынь хахадые гуталай hүеыдэ оёхые, мүн бүхэлеэр дүрөөгэй улада шудхахые захирhан гэхэ. Иигэжэ монгол туургатан эрэ, эмэгүй эдэнэй hүлдые хүл дороо даража, уг үндэhөөрнь доройтуулhан байгаа. Зон мэдэхэгүй ушарhаа тэрэниие "Түмэн жаргалан" гэхэеэ hанадаг. Хүнэй ажаябадалые алхам алхамаар, үдэр үдэрөөр гү, али жэл жэлээр харуулhан угаа сэсэн угалза юм аабза. Табан хушуу малай hүлдэ болохо "хамар угалза" гэжэ байдаг. Табан хушуу малые гансахан энэ тэмдэгээр зурахада, ямар аятайб. Үгышье хадаа hүүлэй үедэ дэлгэрhэн "табан хушуута одон" гээшэ бурхан Буддын шажантанда ехэ харшаар харагдадаг, эльбын хии хүсэнэй hүлдэ гэжэ тоологдодог байhан ха.

Манай агынхидта ямар hүлдэ тэмдэг шэлэлтэй болоно гээшэб. Гэнтэ үгы юумэ өөрhөө hанаад хэжэрхихэнь угаа бэрхэтэй. Урданаймнай уг удамда дадал болоhон, дэмбэрэлтэй аад, ондоо уласай хэрэглээгүй hүлдэ тэмдэг hаа, hайн бэлэй. Минии hанахада, иимэ тэмдэг байна. Энэмнай **"бүтүү утаhан"** болоно. Бүтүү утаhан гээшэ хүнэй үндэр hүлдэ гэhэн юумэ гээд академик Ринчин бэшэhэн байдаг. Энэ бүтүү утаhан бурханай нангин найман тахилай нэгэниинь болодог. Бүтүү утаhан гээшэ монгол туургата арадай hүлдэ байлтай гэжэ hанамаар. Теэд Монголойшье, Буряадайшье Республикануд энээниие хэрэгсээгээгүй. Агынхидай энэ hүлдэ тэмдэгые дээшэнь үргэжэ, бадараан ябахадамнай яаха юм.

Д-Н. ЦЫРЕНДАШИЕВ,
ажалай ветеран, уран зурааша.

Редакциhаа:

Агын Буряадай автономито округой hүлдэ тэмдэг болохо хоёр вариантаар зурагдаhан гербнүүдэй, мүн тугай эскизүүдтэй дүтөөр танилсажа, энэ hара соо өөhэд өөhэдынгөө hанамжа, дурадхалнуудаа манай газетын редакцида гү, али Агын округой Дүмэдэ, үгышье hаа, эскизүүдэй авторнуудтань эльгээхыетнай гүйнабди.

Энэ суглуулбари манай тусхай корреспондент Дарма Дондоков бүридхэжэ, хэблэлдэ бэлдээ.

ТҮРЭЛ ХЭЛЭ, БЭШЭГЭЭ САХИХА, ХҮГЖӨӨХЭ

Буряад Республикын Правительствын захиралтаар буряад хэлэ сахиха, хүгжөөхэ гүрэнэй программын гол бодомжо болон проектые зохёохо талаар хүдэлмэрилгын комисси байгуулагдаба. Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Л. Ч. Нимаева тус комиссиие толгойлно. Буряадай арадай поэт Н. Г. Дамдинов, республикын эрдэм hуралсалай министр С. Д. Намсараев, Буряадай гүрэнэй университедэй профессор Э. Р. Раднаев, Буряадай Эрдэмэй түбэй Ниитын эрдэмэй институдай директор В. Ц. Найдаков, эрдэмтэд-хэлэ бэшэг шэнжэлэгшэд болон түүхэшэд И. Д. Бураев, Л. Д. Шагдаров, Ц-Д. Б.Будаев, В. И. Рассадин, Ш. Б. Чимитдоржиев болон бусад комиссиин бүридэлдэ оруулагданхай.

НЭРЭ ТОМЬЁОГОЙ КОМИССИДА БАТАЛАГДАhАН ОРШУУЛГАНУУД

(Үргэлжэлэл.Эхинишь февралиш 13—най дугаарта)

П

Пикетирование - буруушалгата зогсон байлга.
Покровительство - харгалзалга.
Пол - эрэгтэй, эмэгтэйн илгаа.
Полномочие - эрхэ түлөөлэлгэ.
Полномочный - бүрин этигэмжэтэ.
Помилование - үршөөл хайрада хүртөөлгэ.
Право - эрхэ.
Правовое общество - хуули ёhото общество.
Правонарушение - хуули эбдэhэн ябадал.
Право наследования - уг залгаламжалан абаха эрхэ.
Представитель - түлөөлэгшэ.
Предпринимательство - олзын хэрэг эрхилэлгэ.
Преступление - гэмтэ ябадал.
Пропаганда - номнол.
Противоречие - зүришэл.
Природопользование - байгаали ашаглалга.
Пути сообщения - зам харилсаан.

Р

Разграничение - илган тодорхойлолго.
Регулирование - гуримшуулга.
Ресурсы - нөөсэнүүд.

С

Самоуправление - өөhэдын хүтэлбэри.
Самоопределение - байдалаа өөhэдөө тодорхойлолго.
Самобытное развитие - өөрэ янзын заяанай хүгжэлтэ.
Свидетельство - гэршэлгэ.
Собственность - зөөри.
Собственник - эзэн хүн.
Социальное обеспечение - социальна хангалга.
Социальная защита - социальна хамгаалга.
Суверенитет - бүрин бээ дааниг байдал.
Суверенное право - бүрин бээ дааниг байха эрхэ.
Среда обитания - амидаралай оршон байдал.
Стихийные бедствия - байгаалиин гай аюулнууд.

Т

Творчество - зохёохы ажал.
Территория - газар дайда.
Традиция и обычаи - үе дамжаhан ёhо гуримууд болон заншалнууд.
Традиционный образ жизни - заншалта hуудалай түхэл шэнжэ.

У

Убеждения - үзэл бодол.
Учреждение - эмхи зургаан.
Ущерб - хохидол.

Ф

Формирование - бүрилдүүлгэ.

Ц

Целостность - бүрин бүтэн байлга.
Ценность - 1/ үнэтэ зүйл; 2/ үнэ сэнгэй хэмжээн.

Ч

Частная собственность - үмсын зөөри.
Честность и достоинство - нэрэ түрэ ба эрхэ хүндэ.
Чрезвычайное положение - онсо байдал.

Э

Энергетические системы - элшэ хүсэнэй системэнүүд.

Я

Ядовитые вещества - хорото бодосууд.

НЭРЭ ТОМЬЁОГОЙ КОМИССИ.

ЕХЭЛ ҮНЭГҮЙГӨӨР...

Ивалгын дунда hургуулида акционернэ "Ивалкон" бүлгэм hаяхан буфет нээжэ, үхибүүдые, багшанарые ехэтэ баясуулба. Иигэжэ hурагшад хэшээлэйнгээ хоорондо эдеэлхэ аргатай болобо гээшэ. Наймаанда пирожно, коржик, пирожки ба сай ходо байдаг юм. Эдэнэй сэнгынь үнэгүй.

Багшанар, техническэ хүдэлмэрилэгшэд гэртээ ошонгүй, эндээ эдеэлхэ, хямда сэнтэйгээр эдэ бүгэдые абаха аргатай болоно.

Манай корр.

Ивалгын аймаг.

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь мартын 19-нэй дугаарта).

СТАТЬЯ 23. Соёл болон соёлой ажал ябуулгые мүнгэн һангаар хангалга

Буряад Республика дотор соёлые аршалан сахилга ба хүгжоолгые гүрэнэй зүгһөө лаб хангалгын үндэһэ һууринь гүрэнэй мүнгэ зоореэр хангалга мүн болоно. "Соёл тухай Россин Федерациин хуули ёһоной үндэһэ һууринууд" гэһэн Россин Федерациин Хуулитай зохилдуулан, эдэ зорилгонуудта республиканска болон нютагай бюджедүүдэй мүнгэнэй 6 процентһээ бага бэшэнь жэл бүхэндэ һомологдодог.

Үнэ сэнгүүдэй, тарифуудай болон салин хүлһэнэй ургалтаһаа уламжалан, нэмэлтэ гаргашануудые тэхэрюулхын тула соёлой ажал ябуулгада гүрэнэй мүнгэ һомололгын ниитэ хэмжээн саг үргэлжэ тодоруулан хубилагдадаг.

Соёлдо һомологдоһон бюджедэй мүнгэ зөөриһөө гадуур, элдэб шатын нэгэдхэгдэмэл бюджедүүдые бүрилдүүлхэдэ, соёл хүгжөөхэ жасануудай байгуулагдажа болохо. Предприятинуудһаа, эмхинүүдһээ, эрхэтэдһээ ороһон мүнгэ зөөри, лотерей, аукцион, выставкэ болон бусад ниитын хэмжээ ябуулгануудһаа, үнэтэ сааһанануудые худалдалгаһаа ороһон олзо оршо, хүсэндөө байһан хуулида зүришэхэгүйгөөр ороһон бусад мүнгэ зөөри заагдаһан жасануудта оруулагдадаг байха.

Бюджедһээ гадуур элдэб аргаар мүнгэ зөөриин оролго хадаа соёлой эмхи зургаануудта бюджедһээ үгтэдэг мүнгэ зөөриин хэмжээе бага болгохо үндэһэ баримта болохо ёногүй.

Буряад Республикын Арадай Хуралаар баталагдаһан эдэ жасануд тухай дүримүүдээр хараалагдаһан ут зорилгонуудтал соёл хүгжөөхэ жасануудай мүнгэ зөөри гаргашалагдаха ёнотой.

Олониитын нэгэдэлнүүд, предприятинууд, эмхинүүд болон эрхэтэд бэеэ даагаад гү, али хэлсээнэй үндэһөөр соёлой ажал ябуулгые мүнгэ зөөреэр хангаха жасануудые байгуулха эрхэтэй. Заагдаһан жасануудые эмхидхэлгэ ба ажал ябуулгань тэдэнэй уставтай зохилдуулан бэелүүлэгдэхэ ушартай. Гүрэнэй засагай зургаануд болон нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануд эдэ жасануудые эмхидхэн байгуулагшад болохо аргатай.

СТАТЬЯ 24. Соёлой эмхинүүдэй мүнгэн һангай нөөсэнүүд

Соёлой эмхинүүд эмхидхэн байгуулагшын (байгуулагшадай) мүнгэ зоореэр, өөрынгөө ажал ябуулгын олзо оршоор болон хүсэндөө байһан хууляар зүбшоогдэһэн бусад олзо болон оролтонуудаар өөһэдынгөө гаргашануудые хэдэг.

Соёлой гүрэнэй болон муниципальна эмхинүүдэй ажал ябуулгые эмхидхэн байгуулагшад мүнгэ зоореэр хэлсээнэй ёһоор хангадаг. Гүрэнэй бэшэ соёлой эмхинүүдэй ажал ябуулга эмхидхэн байгуулагшын (байгуулагшадай) болон соёлой эмхинүүдэй хоорондохи хэлсээнэй үндэһөөр мүнгөөр хангагдадаг.

Эсэгэ оронойнгоо болон гадаадын гүрэнүүдэй юридическэ ба физическэ нюурнуудһаа, уласхоорондын эмхинүүдһээ бусаалтагүйгөөр үргэлэй мүнгэ зөөри (бэлэг, урьһаламжа) абаха соёлой эмхинүүдэй эрхэ хизаарлагдадаггүй. Мүнгэ зөөри хэрэглэлгэ, соёлой эмхиин уставтай зохилдуулан, бэелүүлэгдэдэг байха. Тоосоото үе соо хэрэглэгдээгүй мүнгэн соёлой эмхиһээ бусайдхан абтаха ёногүй, үгышье һаа, удаадахи жэлэй мүнгэ һомололгын хэмжээндэ эмхидхэн байгуулагшаар (байгуулагшадаар) тэрэнь оруулагдаха ёногүй.

СТАТЬЯ 25. Соёлой гүрэнэй болон муниципальна эмхинүүдэй олзын хэрэг эрхилхэ ажал ябуулга

Соёлой гүрэнэй болон муниципальна эмхинүүд тэдэнэй уставаар хараалагдаһан олзын хэрэг эрхилхэ талаар ажал ябуулга хэхэ эрхэтэй.

Соёлой гүрэнэй болон муниципальна эмхинүүдэй олзын хэрэгэй ажал ябуулгада оролсоно гэбэл:

- соёлой ажал ябуулгатай холбоотой бэшэ зорилгонуудта соёлой эмхинүүдэй гол фоннууд болон эд хэрэгсэлнүүдые худалдалга гү, али арендэдэ үгэлгэ;
- худалдажа абаһан эд бараа болон түхеэрэлгэнүүдээ худалдалга;
- коммерческэ предприятинуудай, эмхи зургаануудай болон эмхинүүдэй (тэрэ тоодо соёлойшье) ажал ябуулгада хубиин гуримаар хабаадалга, туһа хүргэхэ ябуулганууд ые хэлгэ;
- акцинуудые, облигацинуудые болон бусад үнэтэ сааһанануудые худалдажа абалга, тэдээнһээ олзо доход (дивиденд, процентнүүдые) абалга;
- уставаар хараалагдаагүй аад, олзо оршо үгэхэ операци, худэлмэри болон хангалга хэхэ ябадал.

Уставаар хараалагдаһанай ёһоор гаргагдаһан продукци, худэлмэри болон хангалга худалдаха талаар коммерческэ бэшэ соёлой эмхинүүдэй ажал ябуулгын зарим хубинь лэ олзын хэрэг эрхилэлгэдэ ородог байха. Энэ соёлой эмхиин уставаар хараалагдаһан гол ажал ябуулгые эрхилхын, хүгжөөхын ба нарижуулан һайжаруулхын түлөө сэхэ зорюулагдадаг мүнгэ зөөринь олзын хэрэг эрхилгын бэшэ гэжэ тоологдохо ёһотой.

Соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай, театрнуудай, филармониин, арадай коллективүүдэй болон гүйсэдхэгшэдэй соёлой ажал ябуулгын түлбэритэй түхэл маягууд, хэрбээ тэдээнһээ ороһон олзын тэдэниие хүгжөөлгэ ба нарижуулан һайжаруулгада гаргашалдаг байгаа һаань, олзын хэрэг эрхилэлгын хэрэг гэжэ харагдаха ёногүй.

Хэрбээ уставай ажал ябуулгада тэрэнэй хохидол ушаруулаа һаань, энэ асуудалаар сүүдэй шиидхэбэриин

Буряад Республикын Хуули

СОЁЛ ТУХАЙ

гаргагдатар, соёлой эмхиие бүридхэлдэ абаһан зургаан гү, али эмхидхэн байгуулагша тэрэнэй олзын хэрэг эрхилхэ ажал ябуулгые зогсоохо эрхэтэй.

СТАТЬЯ 26. Соёлой һалбарида мүнгэ зөөри һомололгын политика

Буряад Республика дотор соёлой материально-техническэ үндэһэ һууриие бэхижүүлхэ ба хүгжөөхэ хэрэгтэ гүрэнэй капитальна һомололгонууд түрүүшын ээлжээндэ үгтэдэг байха.

Соёлой хэрэглэмжын объектнүүдтэ капитальна һомололгонуудые хубаарилгые гүйсэдхэхэ засагай зургаануд элдэб һанамжануудые нээмэл ёһоор, нюусагүйгөөр зүбшэн хэлсэһэнэй үндэһөөр хэдэг байха.

Город барилгын нормонуудые, дүримүүдые болон нютагай хүн зоной эрилтэнүүдые хараадаа абажа, соёлой объектнүүдээр тэдэниие хангалгагүйгөөр һуурин тосхонуудай ба гэр байрын барилгануудай проект табилга ба барилга хэгдэхэ ёногүй.

СТАТЬЯ 27. Худөө нютагуудта болон Холын хойто районуудтай адлидхаһан газар дайдада соёлой хүгжэлтэ хангалга

Худөө нютагуудта болон Холын хойто районуудтай адлидхаһан газар дайдада соёлой хүгжэлтые түрүүшын ээлжээндэ Буряад Республика хангадаг.

Заагдаһан нютагуудта соёл хүгжөөхын тула ниитын болон үмсын мүнгэ зөөри хабаадуулгые Буряад Республика элдэб налогой болон бусад хүнгэлэлтэнүүдээр урмашуулдаг.

СТАТЬЯ 28. Соёлой материально-техническэ хангалга

Буряад Республикын гүйсэдхэхэ засагай зургаануд соёл хүгжөөлгын программануудые бэелүүлгэдэ хэрэгтэй материально-техническэ эрилтэнүүдые хангадаг: соёлой онсо үнэтэй объектнүүдые баридаг ба һэльбэн шэнэлдэг байха.

Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануд соёлой эмхинүүдтэ шэнэ техникэ болон технологи нэбтэрүүлгэ хангажа шадаха научно-техническэ политика зохёодог ба бэелүүлдэг, налогой хүнгэлэлтөөр, урьһаламжаар болон бусад аргаар соёлой һалбарида шэнэ техникэ болон технологи нэбтэрүүлгэдэ гүрэнэй бэшэ эмхинүүдэй хабаадалгые урмашуулдаг.

Үхибүүдтэй болон эдиршүүлтэй худэлмэри ябуулдаг соёлой болон искусствын эмхинүүд материально-техническэ хангалгада түрүүшын ээлжээндэ хүртэхэ эрхэтэй юм.

Гүрэнэй засагай зургаануд, нютагай өөһэды гөө хүтэлбэрилгын зургаануд материально-техническэ үндэһэ һууриень хангаха ба хүгжөөхэ асуудалнуудые шиидхэхэдэнь мэдэлдээ байһан соёлой эмхинүүдтэ (хэрбээ хэрэгтэй болоо һаань) туһаламжа хүргэхэ уялгатай.

Нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануд зохёохы ажалдань хэрэгтэй болохо студиин байрануудые, мастерскойнуудые, лабораториинуудые болон худэлмэриин бусад газарнуудые хэрэглэмжэдэнь зохёохы худэлмэрилэгшэдтэ, зохёохы худэлмэрилэгшэдэй коллективүүдтэ үгэдэг, тиихэдээ коммунальна хангалгын түлбэриин сэнһээ дээшэ бэшэ арендэ түлбэри тогтоохо ёһотой.

Зохёохы ажалай мастерской, ателье, студи болгожо тусхайтаар түхеэрэгдэһэн байшангуудые, барилгануудые, байрануудые (гэр байрануудые оруулалсан) хэрэглэдэг литература болон искусствын ажал ябуулагшадай, мүн хүсэндөө байһан хуулиин тогтооһон гуримаар болон эрилтээр гүрэнэй музейнүүдые, библиотекэнүүдые болон соёлой бусад эмхинүүдые олоной орожо харахын тула нээхэдээ, гэр байрануудые хэрэглэһэн хүнүүдэй эд барааندا налог тохохо талаар хүнгэлэлтэ Буряад Республика олгодог юм.

СТАТЬЯ 29. Соёлой талаар гадаадын экономическа ажал ябуулга

Соёлой эмхинүүд гадаадын экономическа ажал ябуулга бэелүүлдэг, хүсэндөө байһан хуулиин тогтооһон гуримаар тусхайта худалдаа наймаа, тэрэ тоодо аукционой ёһоор, искусствын бүтээлнүүдээр, арадай уран һайханай зүйлнүүдээр, уран зурагай продукцяар, урданай эд хэрэглэлнүүдээр худалдаа хэхэ эрхэтэй.

Соёлой гүрэнэй эмхинүүдэй, гүрэнэй бэшэ соёлой коммерческэ бэшэ эмхинүүдэй, мүн тэрэшэлэн соёлой һалбарида худэлдэг зохёохы ажалтанай холбоонуудай ба бүлгэмүүдэй хуулита ёһоор олоһон олзо валютануудые хэрэглэхэ хүнгэлэлтэтэй гурим Буряад Республика тогтоодог, тиихэдээ валютна бүхы олзыень бултыень уставаар хараалагдаһан зорилгоор, Буряад Республикын соёлой эдлэл зүйлнүүдые сахиха ба хүгжөөхэ хэрэг хангалгада, соёлой материально-техническэ үндэһэ һууриие бэхижүүлгэдэ зорюулдаг байха.

Гадаадын гүрэнүүдтэ мүнөөнэй уран зурагай, шэмэглэн-гоёолтын болон искусствын бусад түхэлнүүдэй бүтээлнүүдые худалдалгаһаа, гүйсэдхэлгын ажал ябуулгаһаа ороһон, бусад валютаар сүлөөтэ ёһоор һэлгэгдэхэ аргатай олзо оршо авторнуудай, гүйсэдхэгшэдэй, туһалагшадай хоорондо баталагдаһан хэлсээнэй ёһоор хубаагдадаг ба хүсэндөө байһан налогой хуулиин ёһоор налог тохогдодог байха.

Соёлой эмхинүүд Эсэгэ оронойнгоо болон гадаадын банкнуудай урьһаламжа абаха эрхэтэй, хүсэндөө байһан хуулиин ёһоор, валюта худалдаха ба худалдажа абаха аргатай.

Гүрэнэй болон муниципальна музейнүүдтэ, уран зурагай галерейнүүдтэ, библиотекэнүүдтэ, архивуудта болон гүрэнэй соёлой эмхинүүдтэ хадагалагдажа байгаа соёлой үнэтэ баялигууд урьһаламжа бусааха ба барисаанда үгэхэ ябадалда хэрэглэгдэжэ болохогүй.

СТАТЬЯ 30. Соёлой һалбаридахи сэнгүүд ба сэн байгуулалга

Түлбэритэ хангалга ба продукциин сэнгүүдые (тарифуудые), биледүүдэй сэнгүүдые оруулалсан, соёлой эмхинүүд бэеэ даагаад өөһэдөө тогтоодог.

Соёлой эмхинүүд, түлбэритэй хэмжээ ябуулганууд ые эмхидхэхэдээ, һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдтэ, һурагшадта, инвалидуудта, уялгата албаяа хэжэ байһан сэрэгэй алба хаагшадта хүнгэлэлтэнүүдые тогтоохо уялгатай.

Хүн зоной эдэ бүлэгүүдтэ хүнгэлэлтэнүүдые тогтоохо гуримые Буряад Республикын гүрэнэй засагай зохихо зургаануд тодорхойлдог байха.

Соёлой болон мэдээсэлгын эд бараа олон хэһэгээр гаргадаг, эдэ эд бараанай талаар дэлгүүр дээрэ гансаараа булюу һуури эзэлдэг предприятинуудай продукцида, уран һайханай арадай бүтээлнүүдһээ бэшэндэнь, эрхэтэдые социальна талаһаань хамгаалха зорилгоор сэнгүүдые гүрэнэй зүгһөө гуримшуулга хэрэглэгдэжэ болохо.

СТАТЬЯ 31. Соёлой эмхинүүдэй болон ажал ябуулгын бусад эмхинүүдэй хоорондохи харилсаануд

Соносхолой болон бусад ондоо зорилгоор соёлой эмхинүүд өөрынгөө һүлдэ тэмдэгүүдые (тусхайта ба бусад нэрэнүүд, эд бараанай тэмдэг, эмблемэ) ори гансаараа хэрэглэхэ, мүн тэрэшэлэн, хэлсээнэй үндэһөөр, бусад юридическэ ба физическэ нюурнуудай хэрэглэлгые зүбшөөхэ эрхэтэй.

Предприятинууд, эмхи зургаануд болон эмхинүүд соёлой болон соёлой эдлэл зүйлнүүдэй объектнүүдые, зурагдаһан хүнүүдэй ба эзэдэйнь тусхайта зүбшөөлэй байгаа сагта, соёлой ажал ябуулагшадай дүрэ зурагуудые зураатай (буулгаатай) продукциие (тэрэ тоодо соносхолой хэрэгтэ) бүтээхэ ба худалдаха аргатай.

Дүрэ зураг хэрэглэһэнэй түлөө түлбэри хэлсээнэй үндэһөөр тогтоогдодог. Эзэнэйнь зүбшөөлгүйгөөр дүрэ зурагайнь хэрэглэгдэһэн байгаа һаань, Россин Федерациин ба Буряад Республикын хуулинуудай нормонууд хэрэглэгдэдэг байха.

Юридическэ ба физическэ нюурнууд соёлой объектнүүдээрэ аяншалгын-экскурсиин ажал ябуулгые имагтал соёлой зургаануд болон эмхинүүдтэй баталагдаһан хэлсээнэй үндэһөөр бэелүүлдэг байха.

Зохихо памятнигуудай болон тэдээндэ даалгагдажа үгтэһэн түүхын газар дайдые ба сахин хамгаалагдаха зоные мэдэлдээ байлгаһан хүтэлбэрилгын элдэб зургаануудай тогтооһон, хубилагдахагүй түлбэринүүдые түүхын газар дайда болон памятнигуудые аршалха зоно дээрэ байһан предприятинууд, эмхи зургаануд болон эмхинүүд (бюджетнэһээ бэшэн) памятнигуудые тоолон бүридхэхэ, хэрэглэхэ ба һэльбэн шэнэлхэ гүрэнэй зургаануудай тусхайта счедто оруулха уялгатай.

Эдэ газар дээрэ байрлаһан предприятинуудһаа, эмхи зургаануудһаа, эмхинүүдһээ, гэр байрын эзэдһээ түүхын газар дайдые болон памятнигуудые аршалан сахиха зоные хэрэглэһэнэй түлөө түлбэриһөө нютагай бюджедтэ оруулагдаха процентыень нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануд тогтоодог. Ороһон мүнгэниинь Буряад Республикын арадуудай соёлой ут баялигуудые хамгаалха ба һэльбэн шэнэлхэ хэрэгтэ, түүхэтэ газарнуудые болбосон түхэлтэй болголгодо зорюулагдаха ёһотой.

Соёлой эмхиин байһан байшангуудые бусад предприяти, эмхи зургаан болон эмхинүүдтэ (тэрэ тоодо шажан мүргэлэй) дамжуулан үгэхэдөө, тэрэниие бэелүүлжэ байһан гүрэнэй зургаануд уридшалан соёлой зургаануудта адли байра үгэхэ уялгатай.

СТАТЬЯ 32. Соёлой худэлмэрилэгшэдэй ажалай харилсаануд болон ажалай түлбэриин гол ёһонууд

Соёлой худэлмэрилэгшэдэй ажалай харилсаануд ажал тухай хүсэндөө байһан хууляар гуримшуулагдадаг.

Ажалай хэлсээнэй контрактна түхэл хадаа зохёохы худэлмэрилэгшэдэй, соёлой гүрэнэй ба муниципальна эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй хоорондохи ажалай харилсаануудай гол түхэлынь мүн болоно.

Ажалай түлбэридэ гаргашалагдаха бии байгаа мүнгэ зөөриин хэмжээн соо соёлой эмхинүүд өөһэдынгөө худэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэнэй хэмжээе, тушаалай салин болон ставкада элдэб хэмжээнэй нэмэлтэнүүдые тогтоодог, ажалай эмхидхэлэй, түлбэриин болон урмашуулгын түрүү элдэб-түхэл маягуудые хэрэглэдэг.

Авторта түлбэриин хэмжээн, түлэхэ гурим ба болзор автортай баталагдаһан хэлсээн дотор тогтоогдодог.

СТАТЬЯ 33. Соёлой худэлмэрилэгшэдые социальна талаар хамгаалалга

Буряад Республика дотор ажалаар хангалгын гүрэнэй албанай байгуулалта дотор соёлой бүхы шатын худэлмэрилэгшэдые ажалда абалгын ба шэнээр һургалгын тусхайта подразделенинүүд (биржэнүүд) байгуулагдадаг.

Соёлой болон искусствын ажал ябуулагшадые социальна талаар хамгаалха зорилгоор зохёохы худэлмэрилэгшэдые социальна хамгаалгын жасануд

(Түтэсхэлынь 5-дахи нюурта)

байгуулагдадаг.

Соёлой эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдые пенсеэр хангалга, зарим категориин хүдэлмэрилэгшэдые хүнгэлэлтэтэйгөөр хангалга оруулалсан, пенсионно хангалга тухай хүсэндөө байһан хуулитай зохилдуулан бэелүүлэгдэдэг.

Хүдөө нютагуудта, хүдэлмэришэдэй посёлогуудта, городой түхэлтэй посёлогуудта байрлаһан соёлой эмхинүүдэй мэргэжэлтэдтэ агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэдтэ хараалагдаһан хүнгэлэлтэнүүд үгтэдэг.

Соёлой болон искусствын дээдэ ба тусхайта дунда һургуулинуудые дүүргэгшэдтэ, хүдөөгэй соёлой эмхинүүдтэ хүдэлхэеэ ерэһэн бусад мэргэжэлтэдтэ ажахы эрхилхынь тула хүдөө ажахын дээдэ һургуулинуудые ба техникумүүдые дүүргэһэн мэргэжэлтэдтэ тогтоогдоһон, нэгэ дахин үгтэдэг тэдхэмжэ олгохо гурим ба эрхэ нүхэсэл дэлгэрүүлхэ.

Гүрэнэй засагай зургаануд, нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануд, предприятинууд болон эмхинүүд, ниитын нэгэдэлнүүд өөһэдынгөө нөөсэнүүдһээ хууляар тогтоогдоогүй, нэмэлтэ хүнгэлэлтэнүүдые соёлой хүдэлмэрилэгшэдтэ үгэхэ аргатай.

Хоро хүргэжэ боломоор, ехэ аюултай үйлэдбэритэй, мэргэжэлэй үбшэнтэй боложо боломоор үйлэдбэритэй холбоотой, саг үргэлжэ иишэ тиишэ ябадаг, мүн таарамжагүй бусад эрхэ байдалтай ажал ябуулгатай хүдэлмэрилэгшэдтэ хүдэлмэриин үдэрынь хороохо, һунаагдаһан амаралта үгэхэ, салин хүлһэндэнь нэмэлтэ тогтоохо, тусхайта хубсаһа үгэхэ, жэл бүхэндэ медицинскэ шалгалта гараха мүнгэ зөөри таһалжа үгэхэ гэхэ мэтэ социальна хамгаалалгын хэмжээнүүд тогтоогдодог байха.

БҮЛЭГ VI.
СОЁЛОЙ ТАЛААР ЭРХЭ МЭДЭЛНҮҮДЫЕ ГҮРЭНЭЙ ЗАСАГАЙ ФЕДЕРАЛЬНА ЗУРГААНУУДАЙ, БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ГҮРЭНЭЙ ЗАСАГАЙ ЗУРГААНУУДАЙ, НЮТАГАЙ ӨӨҺЭДЫГӨӨ ХҮТЭЛБЭРИЛГЫН ЗУРГААНУУДАЙ ХООРОНДО ХУБААРИЛГА

СТАТЬЯ 34. Соёлой талаар гүрэнэй засагай федеральна зургаануудай эрхэ мэдэл

Соёлой талаар гүрэнэй засагай федеральна зургаануудай эрхэ мэдэл, Федеральна договортой болон "Соёл тухай Россин Федерациин хуули ёһоной үндэһэ һуринууд" гэһэн Россин Федерациин Хуулитай зохилдуулан, тодорхойлогдодог байха.

СТАТЬЯ 35. Соёлой талаар гүрэнэй засагай федеральна зургаануудай болон Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай хамтын эрхэ мэдэл

Россин Федерациин болон Буряад республикын гүрэнэй засагай зургаануудай хамтын эрхилэлгэдэ ороно гэбэл:

соёлой талаар хүнэй эрхэнүүд болон сүлөөнүүдые хангалга;

- Буряад Республикын арадуудай соёлой эдлэл бүтээлнүүдые, Россин Федерациин түүхын ба соёлой памятникуудай гүрэнэй списогтэ болон Буряад Республикын түүхын ба соёлой памятникуудай гүрэнэй списогтэ оруулагдаһан түүхын болон соёлой памятникуудые, түүхэтэ - соёлой газар дайдануудые зандань байлгые хангалга;

соёлой федеральна политикые бэелүүлгэ, соёлой хүгжэлтын гүрэнэй федеральна программануудые зохёон табилга ба бэелүүлгэ, тэдэниие мүнгэн һангаар болон материально-техническэ талаһаа хангалга;

авторай эрхые болон холимол эрхэнүүдые, ухаан бодолой зөөриин эрхые, соёлой талаар зөөриин объектнүүдые уг залгамжалан дамжуулха эрхые аршалан хамгаалга, соёлой талаар мэргэжэлэй һуралсалай эрилтэнүүдые (стандартнуудые) баталалга;

Буряад Республикын газар дээрэ ажаһуужа байгаа бүхы арадуудай болон үндэһэ яһатанай нэгэдэлнүүдэй соёлой хүгжэлтын эрхэ байдал байгуулга;

- соёлой талаар гүрэнэй мүнгэн һангай политика, соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай, ажалаар хангалгын ба ажалай түлбэриин талаар политика бодото дээрэнь бэелүүлгэ;

- Буряад Республикын газар дээрэ байгаа Россин Федерациин арадуудай соёлой эдлэл зүйлнүүдэй онсо үнэтэй объектнүүдые мүнгэ зөөреэр хангалга.

Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануд хамтын эрхэ мэдэлэй талаар хуулинууд болон нормативна бусад актнуудые бэеэ даагаад гаргадаг.

Хамтын эрхилэлгын нэмэлтэ ябуулгануд Россин Федерациин болон Буряад Республикын правительствануудай хоорондын хэлсээнүүдээр тогтоогдодог байха.

СТАТЬЯ 36. Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай эрхэ мэдэл

Соёлой талаар Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай мэдэлдэ ородог гэбэл:

соёлой республиканска гүрэнэй политикые тодорхойлого;

соёл тухай Буряад Республикын хуули баталан абалга;

- соёлой талаар федеральна политика бэелүүлгэ, тэрэнэй үндэһөөр соёлые сахин аршалха ба хүгжөөхэ территориальна болон бусад программануудые зохёон табилга, тэдэниие бэелүүлгэ, мүнгэн һангаар ба материально-техническэ талаһаань хангалга;

- соёлой ажал ябуулгые гүрэнэй талаһаа гуримшуулха республиканска болон бусад зургаануудые бүрилдүүлгэ;

- тус-тус мэдэлэй соёлой эмхинүүдые байгуулга, хубилгалга ба усадхалга;

- соёлой хүгжэлтын жасануудые бүрилдүүлгэ, республикын бюджет дотор болон нютагай бюджедүүдтэ соёлые мүнгөөр хангалгада зорюулагдаһан мүнгэ зөөриин хэмжээ баталалга, соёлой хүгжэлтэдэ зорюулагдаха нютагай налогууд болон татабаринуудые, мүн соёлой ажал ябуулгые мүнгөөр хангаха нютагуудай нормативуудые тогтоолго;

- соёлой хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ, шэнээр һургаха ба мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ хүдэлмэри эмхидхэлгэ;

- уласхоорондын соёлой холбоонууд;

- гүрэнэй засагай федеральна зургаануудай тогтооһондо нэмэлтэ болгон, соёлой эмхинүүдтэ ба хүдэлмэрилэгшэдтэ материальна хангалгын хүнгэлэлтэнүүдые, түхэл маягуудые ба нормонуудые тогтоохо;

- Буряад Республикын соёлой ажал ябуулгые мэдээсэлэй талаар хангаха гүрэнэй нэгэн ниитэ гурим байгуулга;

- Буряад Республикын түүхын ба соёлой памятникуудай гүрэнэй список табилга ба эрхилэлгэ;

- соёлой талаар албан ёһоной статистическэ тоо бүридхэлгэ;

- соёлой талаар Россин Федерациин болон Буряад Республикын хуули ёһонуудые гүйсэдхэлгын хойноһоо хиналта.

Буряад Республика өөрынгөө эрхэ мэдэлэй хэмжээн соо соёлой асуудалнуудаар бусад гүрэнүүдтэй болон уласхоорондын эмхинүүдтэй харилсаануудые бэеэ даагаад тогтоодог.

Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануд гүрэнэй засагай федеральна зургаануудай мэдэлдэ үгтэһэн соёлой асуудалнуудаар хуули ёһоной актнуудые абадаггүй, энээндэл адли гүрэнэй засагай федеральна зургаануд Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай мэдэлдэ үгтэһэн асуудалнуудаар хуули ёһоной актнуудые абадаггүй.

СТАТЬЯ 37. Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай болон нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануудай хамтын эрхэ мэдэл

Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай болон Буряад Республикын нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануудай хамтын эрхилэлгэдэ ородог гэбэл:

- соёлой болон искусствын талаар хүнэй эрхэнүүд болон сүлөөнүүдые хангалга;

- республиканска гүрэнэй соёлой политикые бэелүүлгэ;

- соёлые аршалан сахиха ба хүгжөөхэ республиканска программануудые бүридүүлгэ ба дүүргэлгэ;

- Буряад Республикын арадуудай соёлой эдлэл зүйлнүүдые, Буряад Республикын түүхын ба соёлой памятникуудые, мүн тэрэшэлэн мэдэлэйнь дайда дээрэ байһан түүхын-соёлой удха шанартай газарнуудые зандань байлгаха ябадал хангаха.

СТАТЬЯ 38. Соёлой талаар нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануудай эрхэ мэдэл

Соёлой талаар нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануудай эрхилэлгэдэ ородог гэбэл:

- өөрынгөө газар дээрэ соёлой талаар гүрэнэй политикые бэелүүлгэ;

- соёлые хүгжөөлгын нютагай бюджедүүдые болон жасануудые бүрилдүүлгэ, соёлые мүнгэ зөөреэр хангалгын нютагай нормативуудые зохёон табилга ба баталан абалга;

- өөһэдынгөө эрхэ түлөөлэлгын ба эрхэ мэдэлэй хэмжээн соо соёлой талаар зөөриин харилсаануудые гуримшуулга;

- соёлой муниципальна эмхинүүдые байгуулга, хубилган шэнэдхэлгэ ба усадхалга, мэдэлэйнгээ газар дээрэ соёлой эмхинүүдые бүридхэлдэ абалга;

- соёлой талаар хүтэлбэрилгын нютагай зургаануудые байгуулга ба усадхалга, тэдэнэй байгууламжа ба эрхэ түлөөлэлгэнүүдые тодорхойлого, соёлой талаар хүтэлбэрилгын нютагай зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдые томилого;

- соёлой муниципальна эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдые томилого;

- соёлой муниципальна эмхинүүдэй байра болон байшангуудые барилга, тэдэнэй хажуудахи газарые болбосон түхэлтэй болгого;

- соёлой эмхинүүдэй зөөри болохо байшангуудые, байрануудые болон бусад объектнүүдые арендэдэ үгэхэ эрхэ байдалые хиналга.

БҮЛЭГ VII.
БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН СОЁЛОЙ НЮТАГУУД ХООРОНДЫН БА УЛАСХООРОНДЫН АНДАЛДААНУУД

СТАТЬЯ 39. Уласхоорондын соёлой андалдаануудай талаар Буряад Республикын эрхэ түлөөлэлгэнүүд

Соёлой уласхоорондын эмхинүүдтэ Буряад Республика бэеэ даагаад хабаададаг, ганса нэгэн хүнэй, соёлой эмхинүүдэй, эмхи зургаануудай болон предприятинуудай соёлой андалдаануудта бэеэ даагаад сэхэ хабаадалгые урмашуулдаг, туһа хүргэдэг байна.

СТАТЬЯ 40. Нютагууд хоорондын ба уласхоорондын соёлой андалдаануудай политика ба түрүүшын ээлжээнэй ябуулганууд

Нютагууд хоорондын ба уласхоорондын соёлой андалдаануудай талаар Буряад Республикын политика болон түрүүшын ээлжээнэй ябуулганууд бусад гүрэнүүдтэй, нютагуудтай болон территориинуудтай Буряад Республикын баталһан гүрэнэй программануудаар болон хэлсээнүүдээр тодорхойлогдодог байха.

Нютагууд хоорондын ба уласхоорондын соёлой андалдаануудай талаар Буряад Республикын түрүүшын ээлжээнэй ябуулганууудай тоодо соёлой үнэтэ баялигуудые, аша туһануудые хамтааран үйлэдбэрилэн бүтээлгэ; түүхын ба соёлой олдохоо шухаг өөрсэ памятникуудые һэльбэн шэнэлэлгэ; соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй кадрнуудые бэлдэлгэ ба стажировко гаралга; соёлой ажал ябуулгада шэнэ технологи, техническэ хэрэгсэлнүүдые, түхеэрэлгэнүүдые байгуулга ба нэбтэрүүлгэ; онол арганууудаараа, һуралсалай программануд болон хэрэгсэлнүүдээрээ андалдалга; зохёохы туйлалтануудаараа андалдалга, соёлой болон искусствын коллективүүдэй, ганса нэгэн ажал ябуулагшадай гастрольнууд ороно.

СТАТЬЯ 41. Буряад Республикын газаа тээ байһан эсэгэ оронойхидтоёо соёлой талаар хани харилсаан

Республикын газаа тээ байһан Буряад ороной арадуудай соёл хүгжөөлгэдэ Буряад Республика туһа хүргэдэг, эсэгэ оронойхидтой болон тэдэнэй үри саданартай холбоо байгуулдаг, соёлой түбүүдые эмхидхэдэг, нютагайхидтаяа харилсаа холбоо байгуулдаг, соёлой хамтын хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэдэг, мүн тэрэшэлэн гаража ошоһон соёлой ажал ябуулагшадай республикадаа бусахынь тула эрхэ нүхэсэл байгуулдаг.

СТАТЬЯ 42. Буряад Республикын газаа тээ байһан Буряад ороной арадуудай соёлой болон түүхын үнэтэ баялигуудые

Тэрэнэй газар дээрэһээ хуули бусаар абаашагдаһан соёлой үнэтэ баялигуудые бусааха талаар шууд сэхэ шэглэлтэй политика Буряад Республика бэелүүлдэг.

Буряад ороной арадуудай соёлой эдлэл хэрэгсэлнүүд гэжэ мэдэрэгдэһэн, хуули бусаар гаргагдаһан соёлой бүхы үнэтэ баялигуудые, мүнөө тэдэнэй байһан газарһаа, хэзээ, ямар эрхэ байдалда гаргагдаһанһаа дулдыдангүй, республикадаа бусаагдаха ёһотой.

Буряад Республикын арадуудай соёлой уг баялигуудые, тэрэнэй газаа тээ байһан эсэгэ оронойхидойнгоо хүүрнүүдые зандань байлгаха талаар хэмжээнүүдые Буряад республика зохёодог ба бэелүүлдэг.

СТАТЬЯ 43. Соёлой уласхоорондын эмхинүүдтэ хабаадалга

Буряад Республикын газар дээрэ соёлой уласхоорондын жасануудай ба эмхинүүдэй филиалнууд болон бусад байгуулалтануд байгуулагдажа болохо. Ямаршье юридическэ болон физическэ нюур, тэдэнэй уставаар тодорхойлогдоһон гуримаар, соёлой уласхоорондын эмхинүүдтэ орохо эрхэтэй. Буряад Республикын соёлой эмхинүүд өөрынгөө зэргэнүүдтэ хари гүрэнүүдэй гэшүүдые хабаадуулха, мүн тэрэшэлэн гадаадын гүрэнүүдһээ, уласхоорондын эмхинүүдһээ болон ганса нэгэн хүнһөө тусхай зорилгоор орохон мүнгэ зөөри бэеэ даагаад хэрэглэхэ эрхэтэй юм.

БҮЛЭГ VIII.
СОЁЛ ТУХАЙ ХУУЛИ ХАЗАГАЙРУУЛҺАНАЙ ТҮЛӨӨ ХАРЮУСАЛГА

СТАТЬЯ 44. Соёл тухай хуули хазагайруулһанай түлөө харюусалга

Соёл тухай хуули хазагайруулһанай түлөө харюусалга Россин Федерациин болон Буряад Республикын уголовно, граждан, захиргаанай болон бусад хуулинуудаар тогтоогдодог.

БҮЛЭГ IX.
БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ТУС ХУУЛИИН ХҮСЭНДӨӨ ОРОЛГО

СТАТЬЯ 45. Буряад Республикын тус Хуулиин хүсэндөө оролго

Буряад Республикын тус Хуули, 23-дахи статьягай нэгэдэхи хубиһаа бэшэниинь, тусхайта ёһоор тунхаглагдаһан үдэрһөө хойшо хүсэндөө орохо.

23-дахи статьягай нэгэдэхи хубинь 1997 оной Республиканска бюджет тухай Хуулитай нэгэн доро хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент

Л. В. ПОТАПОВ.

Улаан-Удэ хото,
1996 оной февралиин 1.
N 246-1.

Бүгэдэ буряадуудай хоёрдохи съездые угтуулан

МОНГОЛОЙ, БУРЯАДАЙ ТҮҮХЭhЭЭ УЛАМЖАЛАН...

МОНГОЛ хэлэтэ арадууд, угсаатан, эсэгэнэр урда сагhаа ехэ олон зонтой хүршэнэр, булимтарагшад болохо Хитад, Зүрчид (эдэ хоёр XIII зуунай эхиндэ 60 миллион зонтой байгаа).Дунда Азиин Хорезм гүрэн (20 миллион) эдэнэй хүреэлгэ соо hуугаа. Тиихэдэ эзэн богдо Чингис хаанай хамтадхаhан улас оройдоо 600-700 мянган албататай болohон байдаг. Иимэ үсөөн зонтой Монгол зүрчидэй (хойто Хитадые зонхилжо байhан зон) үүсхэлээр тэдэнэртэй олон жэлдэ дайлалдажа бүхы Хитадые мэдэлдээ абаhан гээшэ.

Хорезм шахай бузар аваа гаргаhанhаа дайн болоходоо, Чингис хаан тэдэниие бута сохин hалгааhан юм. Монголой эзэмдэhэн гүрэн, арадууд тэрэ сагта ехэ олон болohон байгаа, теэд тэдэниие бү тоолohуу.

Монгол хэлэтэ арадуудай тэдэ олон дайнуудай, дайсануудай хулдэ гэшхэгдэнгүй нэрэ солотоёо үлэhэниинь ехэ hайн гээшэ даа.

Үнгэрhэн хоёр мянган жэлэй хугасаа соо Европо-Азиин гүн уужам дэбисхэр дээрэ хэды олон ехэшье, багашье (хүнэй тоогоор) яhатан, хуушануудhаа эхилээд үгы болон, нэрээ алдан hалаа гээшэб, тоолохонь бэрхэтэй. Энэ саг соо монголшье хэлэтэ зон олон гэмтэлдэ ороо: Киданай Ляо гэдэг империи 907 оhhоо 1125 он болотор байhан юм. Эдэ зон буддын шажанда орohон байгаа. 1127 ондо киданай зарим хубинь Дунда Ази тэрьедэн ошоо (үлөөшэнь хитад болоо), баруулаашадынь "Кара-Китай" гэжэ нэрэтэй гүрэн тогтоогоод, олон яhатаниие мэдэлдээ абаа, теэд ехэ үни болонгүй hандараа, өөhэдөө түүрэг хэлэтэнгүүдтэй холисолдоо. Мүнөө тэдэнhээ үлэhэн үсөөн тоото дагуурнууд Дотор Монголдо ажahууна. Ононой хамнигад баhал тэдэнhээ таhаphан ха гэдэг боложо байна.

Чингис хаанай үедэ, hүүлдэнышье Хитад, Дунда Ази, Перси (Иран), Афганистан ошohон, Алтан Ордон (Араб) гэжэ гүрэн байгуулhан монголнууд холисолдohоор үгы болоо. Бата хаантай Адриатическа далай хүрэтэр ошолсohон Сүбэдэй баатар hөөргөө бусалгандаа мянга гаран хүнүүдээр Унгарта (Венгри) үлөө.

Монголой газарта алуур, дээрмэшэлгэ хэхэеэ ерэhэн Хитадай сэрэгые 1449 оhhоо ойрод-монголнууд бута хяа сохиhон юм. hүүлдэ тэдэнэр 1600-1700 гаран онуудта Хитадтай хэдэн дахин дайлалдаа, ойродууд үсөөн болohон (хальмагууд 1607 ондо баруулжаа, hүүлээрнь Түрүү Байха-Гуша хаан угсаата зоноороо урагшаа ябашahан) байбашье, тэдэнэй гарта ороогүй байгаа. Тиин байтар 1755 ондо Хитадай хүсэтэй сэрэг (хоёр арми) баруун Монголдо дөбтолohорожо, 600 гара мянган хүнүүдые - бага, ехэ, хүгшэн, ламанар илгаагүйгөөр бултыень алажа дуулhаhан юм. Бүхэдэлхэйн түүхэдэ энээнhээ муухай зэрлиг алуур хаана болohон байгаа гээшэб, би мэдэнэгүйб.

БУРЯАДУУД эртэ урда сагай баян соёлтой, ёhо заншалтай, байгаалитаяа нэгэдэн, зохилдон тааралдажа hууhан арад юм. "Буряад" гэhэн нэрэ хоёр мянган жэлhээ урда тээ бии болоо. Тэрэ сагта ород (хүрьгэнүүд) хуннануудhаа холодохо гэжэ Байгалай баруун тээ гаража, тэндэ hууhан шоно гэдэг нэрэтэй зониие мэдэлдээ абаhан ха, тиигээд тэрэ нэрьень өөhэдынгөө хэлэндэ оршуулжа, бури, буриэ гэжэ болгohон, дээрэнь монголой олониие тэмдэглэдэг "д" нэмэхэдэнь, "Буряад" гэжэ нэрэ (үгэ) мүндэлөө (мүнөө монголнууд буриад гэжэ бэшэдэг, зүбшье байжа болоо).

Тиихэдэ "Буряад" гэжэ нэрын бии болohон тухай эрдэмтэдэй дунда ондоо hанамжа байгаа, мүнөөшье байжа болоо бээ. Монголhоо ерэhэн хонгоодор угсаатан түрүүлжэ буряадтай ниилээ. Хориин 11 эсэгын зон XVII зуун жэлэй тэн багаар "хори" гэhэн нэрэдээ буряад гэжэ нэмээд, "хори-буряадбди" гэдэг болohон, hүүлдэ "буряад" гээд лэ дүүрээ юм ааб даа. Тэдэнэр 1600 оной үеэр Дотор Монголhоо ерэhэн байгаа.

Хориинхид Сяньби гэжэ монгол хэлэтэ арадhаа IV зуунай үеэр бүлгэрэн гаража бүриддэжэ эхилhэн зон гэдэг, анхан сагhаа хойшо Забайкалида hуудаг байhан юм. Дайнай, бэшэшье ондоо шалтагаанhаа олон зуун жэлэй туршада хэдэн холын газарнуудаар ябаа, hуугаа (Байгал далайн баруун тээ, баруун Монгол, Наян Наваатангад Түбэдhоо наашаа, Бээжэнhээ наагуур, Дотор Монгол), теэд диилэнхи зонойнгоо дээрэ тоологдohон газарнуудаар hууха үедэнь ямар бэ даа хубинь эндээ үлэнхэй амидардаг hааб даа.

XVII зуун жэлэй hүүлшын хахадта Монголhоо найман эсэгэ зон ерэжэ, Россин гүрэнэй мэдэлдэ орohон юм, байhаар байтараа "буряад" гэгдэдэг болohон байна. Мүнөө тэдэнэр Хяагтын, Зэдын, Сэлэнгын (Галуута нуур хүрэтэр - урдаhаа) аймагуудаар hууна.

XVIII зуун жэлдэ Байгалай урда хажуугаар амидардаг түнгүүсүүд (ортон) Захаамин руу абаашагдан, хилын харуулда табигдаhан юм, мүнөө тэдэнэр ородгү, али буряад болошонхой, баhал Онон-Шиилхын хамнигад эдээн шэнги гэхэдэ алдуугүй. Үни сагhаа буряадай дунда түүрэг, монгол, бэшэшье яhанай үсөөн тоото бүлэгүүд холисолдон орohон байха юм.

Буряадууд 1630 онуудhаа эхилжэ ородой эзэмдэлгэдэ сэрэгэй хүсөөр абтажа, Россин гүрэнэй адаг албатын зэргэтэй болohон байгаа.

Урдань булта шахуу буряадууд ород хэлэ, бэшэг мэдэхэгүй, доромжолуулhанаа ойлгодоггүй hааб даа, ород ноёдшье харагдахагүй. Жэшээнь, мүнөөнэй Хэжэнгын аймагай дэбисхэр дээрэ 1918 он болотор гансал буряадууд hуугаа, өөhэдынгөө ноёд hайдаар (зайhан, шүүлингэ, гулваа, быборной, старшина, староста гэхэ мэтэ) зонхилуулаад байhан юм.

Урда үеүүдэй буряадууд (булта дан бэшэ юм бээ) Россин хаанние, эзэн император, баатар сагаан хаан гэжэ дээрэ үргэн хүндэлжэ, магтажа байдаг байгаа. Хоёрдугаар Николай хаан 1902 ондо бэшэhэн байгаа: "... анхан сагhаа буряадуудай Россин хаанууда үнэн сэхэ байдагые би hайн мэдэнэб..."

Россин гүрэндэ совет хуули, ёhон тогтожо, Буряад-Монголой автономито республика 1923 ондо байгуулагдаhан байгаа. Бүхы буряадуд (хүбүүд) 1925 оhhоо сэрэгэй албатай болгодоо hэн. Арад зон эрхэ сүлөөтэй боложо, тиигээд хүдөө нютагуудта хамтын ажалнууд тогтоогдожо, баяшуул сүлэгдэhэн юм, манда ямар тиимэ баян хүнүүд байхаб даа. Ехэ буруу юумэ (зөөрииень буляан абаад, үлдэhэн) болohон даа. Фабрика, заводууд баригдажа хүдэлөө, ургаа. Хото, хүдөөдэ hургуулинууд олоор нээгдэжэ, багашуулые, залуушуулые hургаа. Элүүрые хамгаалха, соёл болбосоролой гэр байшангууд хүдэлөө. 1930-аад онhоо шажантай тэмсэл түргэдэжэ, дасан, сүмэнүүд хаагдажа, үни болгонгүй тэдэнээ бултыень шахуу эбдэжэ, үгы болгohон гээшэ, ламанар, бөөнэр сүлэгдэжэ, түрмэ, концлагерьта ябуулагдаа, нилээд олониинь буудуулаа hэн. Тиигэжэ мунхаг, бузар үйлэ хэрэг ба айхабтар ехэ нүгэл хэгдээ юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда буряадууд ами наhаа, бэе шадалаа гамнангүй дайлалдаа, ажаллаа, олон гербйнууд, ордентод гараа. Хөөрхы, дайнай газарта ехэшье олон хүбүүд унаа.

СИБИРЬ, Алас-Дурна зүгтэхи үсөөн тоото арадуудай дунда буряадууд орой олониинь юм. 1989 оной хүн зоной тоололгоор 421 мянган амин байгаабди. 92 жэл соо (1897 онhоо) 46 процент олон бологдоо, энэнь дунда зэргээр жэлэй 0,5 процент болоно, тон бага дүн гээшэ.

1917 онhоо 1930 он болотор Халха ба Дотор Монгол руу багсаахада, 35-40 мянган амин зон зөөжэ ябашahан гүб даа. hүүлэй 6 жэл соо бүришье нэмэлтэ болоогүй байха, хүшэр хүндэ экономическа байдалда ороод, үхибүү түрэхэ дурагүй болошонхой байна. Наhа баралга ехэ ургаа (тэрээн соонь гэнтын аюулаар), зон хүгшэржэ байна.

Баhа түүхэдэ хандая. XVI зуунай hүүл багhаа хориинхид, сэлэнгынхид хуушан монгол (уйгаржан) бэшэгтэ орожо эхилhэн байгаа. Байгалhаа зүүлжэ, урагша ерээд, тэрэнээ үргэнөөр дэлгэрүүлжэ бираагүй байhан юм. XVIII зуун жэлэй хоёрдохи хахадhаа зоной дунда хуушан монгол дэлгэрhэн, тиигээд 1930 ондо хуулитаар hургуулинуудта заахаяа болижо, номууд, газетэ латын үзэгөөр хэблэгдэдэг болоо hэн. Үнишье болонгүй, 1939 ондо латын үзэгые орхюулжа, ород алфавидта (кириллицэ) оруулhаниинь, мүнөө саг болотор байдагаа булта мэдэнэбди.

Буряадуудые баhажа, 1937 ондо БМАССР-ые гурбан тээшэнь таhа татажа, хоёр багашаг хубинуудыень зэргэлэн тогтоогдohон областнуудта абажа үгэhэн юм, бии болohон хоёр тойрогуудта буряад зоноор олон зарим районуудые оруулангүй орхёо hэн. Эдэ бүхые буруушаажа дуугарагшадые үни болонгүй 58-дахи статья няагаад, ехээр зобоогоод, хосороохо хуулитай байгаа.

Тиихэдэ Россин хаанай Байгалай үмэнэдэхи буряадуудые волостьнууд болгохо гэhэн 1901 ондо гаргаhан зарлиг 1904 он болотор шахуу дүүргэгдэнгүй байhан даа. Хаанда гуйлга бэшэжэ, делегаци эльгээжэ байгаа, нэгэшье хүниие гэмнээгүй. Захааминай буряадууд оройшье волость болонгүй хуушаараа үлэhэн юм гээшэ. Иихэдээ совет засагай үедэ эрхэ сүлөөтэй болohон арад байгаа гээшэ гүбди?!

Энэнь багадаа гэhэндэл, 1958 ондо манай түүхэтэ, үндэhэн "Буряад-Монгол" гэhэн нэрэhээ монголынь абажа хаяа hэн. Монгол изагуурта, хэлэтэ зон үни сагhаа хойшо арадайнгаа гү, али hуужа байhан дайдынгаа hургуулинууд олоор нээгдэжэ, багашуулые, залуушуулые hургаа. Элүүрые хамгаалха, соёл болбосоролой гэр байшангууд хүдэлөө. 1930-аад онhоо шажантай тэмсэл түргэдэжэ, дасан, сүмэнүүд хаагдажа, үни болгонгүй тэдэнээ бултыень шахуу эбдэжэ, үгы болгohон гээшэ, ламанар, бөөнэр сүлэгдэжэ, түрмэ, концлагерьта ябуулагдаа, нилээд олониинь буудуулаа hэн. Тиигэжэ мунхаг, бузар үйлэ хэрэг ба айхабтар ехэ нүгэл хэгдээ юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда буряадууд ами наhаа, бэе шадалаа гамнангүй дайлалдаа, ажаллаа, олон гербйнууд, ордентод гараа. Хөөрхы, дайнай газарта ехэшье олон хүбүүд унаа.

СИБИРЬ, Алас-Дурна зүгтэхи үсөөн тоото арадуудай дунда буряадууд орой олониинь юм. 1989 оной хүн зоной тоололгоор 421 мянган амин байгаабди. 92 жэл соо (1897 онhоо) 46 процент олон бологдоо, энэнь дунда зэргээр жэлэй 0,5 процент болоно, тон бага дүн гээшэ.

1917 онhоо 1930 он болотор Халха ба Дотор Монгол руу багсаахада, 35-40 мянган амин зон зөөжэ ябашahан гүб даа. hүүлэй 6 жэл соо бүришье нэмэлтэ болоогүй байха, хүшэр хүндэ экономическа байдалда ороод, үхибүү түрэхэ дурагүй болошонхой байна. Наhа баралга ехэ ургаа (тэрээн соонь гэнтын аюулаар), зон хүгшэржэ байна.

Баhа түүхэдэ хандая. XVI зуунай hүүл багhаа хориинхид, сэлэнгынхид хуушан монгол (уйгаржан) бэшэгтэ орожо эхилhэн байгаа. Байгалhаа зүүлжэ, урагша ерээд, тэрэнээ үргэнөөр дэлгэрүүлжэ бираагүй байhан юм. XVIII зуун жэлэй хоёрдохи хахадhаа зоной дунда хуушан монгол дэлгэрhэн, тиигээд 1930 ондо хуулитаар hургуулинуудта заахаяа болижо, номууд, газетэ латын үзэгөөр хэблэгдэдэг болоо hэн. Үнишье болонгүй, 1939 ондо латын үзэгые орхюулжа, ород алфавидта (кириллицэ) оруулhаниинь, мүнөө саг болотор байдагаа булта мэдэнэбди.

Буряадуудые баhажа, 1937 ондо БМАССР-ые гурбан тээшэнь таhа татажа, хоёр багашаг хубинуудыень зэргэлэн тогтоогдohон областнуудта абажа үгэhэн юм, бии болohон хоёр тойрогуудта буряад зоноор олон зарим районуудые оруулангүй орхёо hэн. Эдэ бүхые буруушаажа дуугарагшадые үни болонгүй 58-дахи статья няагаад, ехээр зобоогоод, хосороохо хуулитай байгаа.

Тиихэдэ Россин хаанай Байгалай үмэнэдэхи буряадуудые волостьнууд болгохо гэhэн 1901 ондо гаргаhан зарлиг 1904 он болотор шахуу дүүргэгдэнгүй байhан даа. Хаанда гуйлга бэшэжэ, делегаци эльгээжэ байгаа, нэгэшье хүниие гэмнээгүй. Захааминай буряадууд оройшье волость болонгүй хуушаараа үлэhэн юм гээшэ. Иихэдээ совет засагай үедэ эрхэ сүлөөтэй болohон арад байгаа гээшэ гүбди?!

Энэнь багадаа гэhэндэл, 1958 ондо манай түүхэтэ, үндэhэн "Буряад-Монгол" гэhэн нэрэhээ монголынь абажа хаяа hэн. Монгол изагуурта, хэлэтэ зон үни сагhаа хойшо арадайнгаа гү, али hуужа байhан дайдынгаа юрэнхы нэрэнүүдые, жэшээлхэдэ Халха-Монгол, ойрод-монгол, чахар-монгол, буряад-монгол гэхэ мэтээр нэрлэгдэдэг гээшэ. Энэ түүхэ болоно. Зүбөөр хэлэхэ болоо hаа, "Монгол" гэжэ онсо, тусхайта нэгэ яhатан үгы юм, энэ хамтадхаhан нэрэ, славянгууд гэхэ шэнги. Тиимэhээ Монгол Арад Уласта hурганагүй. hургаха гэхэдээ, өөhэдөөшье ямар hэнбибди. Иимэ байдал ганса хотодо бэшэ, хүдөө тосхонуудаар дэлгэрэнхэй. Евразиин арадуудсоohоо хэрэгээрээ, hанаа, сэдьхэл бодолой зүйлнүүдэй талаар ородуудта дүтэ гэгдэхээр яhатануудhаа гансал буряадые жэшээ болгон нэрлэhэн байдаг. Автор - ородой ехэ эрдэмтэ

МОНГОЛ хэлэтэ арадууд, угсаатан, эсэгэнэр урда сагhаа ехэ олон зонтой хүршэнэр, булимтарагшад болохо Хитад, Зүрчид (эдэ хоёр XIII зуунай эхиндэ 60 миллион зонтой байгаа).Дунда Азиин Хорезм гүрэн (20 миллион) эдэнэй хүреэлгэ соо hуугаа. Тиихэдэ эзэн богдо Чингис хаанай хамтадхаhан улас оройдоо 600-700 мянган албататай болohон байдаг. Иимэ үсөөн зонтой Монгол зүрчидэй (хойто Хитадые зонхилжо байhан зон) үүсхэлээр тэдэнэртэй олон жэлдэ дайлалдажа бүхы Хитадые мэдэлдээ абаhан гээшэ.

Хорезм шахай бузар аваа гаргаhанhаа дайн болоходоо, Чингис хаан тэдэниие бута сохин hалгааhан юм. Монголой эзэмдэhэн гүрэн, арадууд тэрэ сагта ехэ олон болohон байгаа, теэд тэдэниие бү тоолohуу.

Монгол хэлэтэ арадуудай тэдэ олон дайнуудай, дайсануудай хулдэ гэшхэгдэнгүй нэрэ солотоёо үлэhэниинь ехэ hайн гээшэ даа.

Үнгэрhэн хоёр мянган жэлэй хугасаа соо Европо-Азиин гүн уужам дэбисхэр дээрэ хэды олон ехэшье, багашье (хүнэй тоогоор) яhатан, хуушануудhаа эхилээд үгы болон, нэрээ алдан hалаа гээшэб, тоолохонь бэрхэтэй. Энэ саг соо монголшье хэлэтэ зон олон гэмтэлдэ ороо: Киданай Ляо гэдэг империи 907 оhhоо 1125 он болотор байhан юм. Эдэ зон буддын шажанда орohон байгаа. 1127 ондо киданай зарим хубинь Дунда Ази тэрьедэн ошоо (үлөөшэнь хитад болоо), баруулаашадынь "Кара-Китай" гэжэ нэрэтэй гүрэн тогтоогоод, олон яhатаниие мэдэлдээ абаа, теэд ехэ үни болонгүй hандараа, өөhэдөө түүрэг хэлэтэнгүүдтэй холисолдоо. Мүнөө тэдэнhээ үлэhэн үсөөн тоото дагуурнууд Дотор Монголдо ажahууна. Ононой хамнигад баhал тэдэнhээ таhаphан ха гэдэг боложо байна.

Чингис хаанай үедэ, hүүлдэнышье Хитад, Дунда Ази, Перси (Иран), Афганистан ошohон, Алтан Ордон (Араб) гэжэ гүрэн байгуулhан монголнууд холисолдohоор үгы болоо. Бата хаантай Адриатическа далай хүрэтэр ошолсohон Сүбэдэй баатар hөөргөө бусалгандаа мянга гаран хүнүүдээр Унгарта (Венгри) үлөө.

Монголой газарта алуур, дээрмэшэлгэ хэхэеэ ерэhэн Хитадай сэрэгые 1449 оhhоо ойрод-монголнууд бута хяа сохиhон юм. hүүлдэ тэдэнэр 1600-1700 гаран онуудта Хитадтай хэдэн дахин дайлалдаа, ойродууд үсөөн болohон (хальмагууд 1607 ондо баруулжаа, hүүлээрнь Түрүү Байха-Гуша хаан угсаата зоноороо урагшаа ябашahан) байбашье, тэдэнэй гарта ороогүй байгаа. Тиин байтар 1755 ондо Хитадай хүсэтэй сэрэг (хоёр арми) баруун Монголдо дөбтолohорожо, 600 гара мянган хүнүүдые - бага, ехэ, хүгшэн, ламанар илгаагүйгөөр бултыень алажа дуулhаhан юм. Бүхэдэлхэйн түүхэдэ энээнhээ муухай зэрлиг алуур хаана болohон байгаа гээшэб, би мэдэнэгүйб.

БУРЯАДУУД эртэ урда сагай баян соёлтой, ёhо заншалтай, байгаалитаяа нэгэдэн, зохилдон тааралдажа hууhан арад юм. "Буряад" гэhэн нэрэ хоёр мянган жэлhээ урда тээ бии болоо. Тэрэ сагта ород (хүрьгэнүүд) хуннануудhаа холодохо гэжэ Байгалай баруун тээ гаража, тэндэ hууhан шоно гэдэг нэрэтэй зониие мэдэлдээ абаhан ха, тиигээд тэрэ нэрьень өөhэдынгөө хэлэндэ оршуулжа, бури, буриэ гэжэ болгohон, дээрэнь монголой олониие тэмдэглэдэг "д" нэмэхэдэнь, "Буряад" гэжэ нэрэ (үгэ) мүндэлөө (мүнөө монголнууд буриад гэжэ бэшэдэг, зүбшье байжа болоо).

Тиихэдэ "Буряад" гэжэ нэрын бии болohон тухай эрдэмтэдэй дунда ондоо hанамжа байгаа, мүнөөшье байжа болоо бээ. Монголhоо ерэhэн хонгоодор угсаатан түрүүлжэ буряадтай ниилээ. Хориин 11 эсэгын зон XVII зуун жэлэй тэн багаар "хори" гэhэн нэрэдээ буряад гэжэ нэмээд, "хори-буряадбди" гэдэг болohон, hүүлдэ "буряад" гээд лэ дүүрээ юм ааб даа. Тэдэнэр 1600 оной үеэр Дотор Монголhоо ерэhэн байгаа.

Хориинхид Сяньби гэжэ монгол хэлэтэ арадhаа IV зуунай үеэр бүлгэрэн гаража бүриддэжэ эхилhэн зон гэдэг, анхан сагhаа хойшо Забайкалида hуудаг байhан юм. Дайнай, бэшэшье ондоо шалтагаанhаа олон зуун жэлэй туршада хэдэн холын газарнуудаар ябаа, hуугаа (Байгал далайн баруун тээ, баруун Монгол, Наян Наваатангад Түбэдhоо наашаа, Бээжэнhээ наагуур, Дотор Монгол), теэд диилэнхи зонойнгоо дээрэ тоологдohон газарнуудаар hууха үедэнь ямар бэ даа хубинь эндээ үлэнхэй амидардаг hааб даа.

XVII зуун жэлэй hүүлшын хахадта Монголhоо найман эсэгэ зон ерэжэ, Россин гүрэнэй мэдэлдэ орohон юм, байhаар байтараа "буряад" гэгдэдэг болohон байна. Мүнөө тэдэнэр Хяагтын, Зэдын, Сэлэнгын (Галуута нуур хүрэтэр - урдаhаа) аймагуудаар hууна.

XVIII зуун жэлдэ Байгалай урда хажуугаар амидардаг түнгүүсүүд (ортон) Захаамин руу абаашагдан, хилын харуулда табигдаhан юм, мүнөө тэдэнэр ородгү, али буряад болошонхой, баhал Онон-Шиилхын хамнигад эдээн шэнги гэхэдэ алдуугүй. Үни сагhаа буряадай дунда түүрэг, монгол, бэшэшье яhанай үсөөн тоото бүлэгүүд холисолдон орohон байха юм.

Буряадууд 1630 онуудhаа эхилжэ ородой эзэмдэлгэдэ сэрэгэй хүсөөр абтажа, Россин гүрэнэй адаг албатын зэргэтэй болohон байгаа.

Урдань булта шахуу буряадууд ород хэлэ, бэшэг мэдэхэгүй, доромжолуулhанаа ойлгодоггүй hааб даа, ород ноёдшье харагдахагүй. Жэшээнь, мүнөөнэй Хэжэнгын аймагай дэбисхэр дээрэ 1918 он болотор гансал буряадууд hуугаа, өөhэдынгөө ноёд hайдаар (зайhан, шүүлингэ, гулваа, быборной, старшина, староста гэхэ мэтэ) зонхилуулаад байhан юм.

Урда үеүүдэй буряадууд (булта дан бэшэ юм бээ) Россин хаанние, эзэн император, баатар сагаан хаан гэжэ дээрэ үргэн хүндэлжэ, магтажа байдаг байгаа. Хоёрдугаар Николай хаан 1902 ондо бэшэhэн байгаа: "... анхан сагhаа буряадуудай Россин хаанууда үнэн сэхэ байдагые би hайн мэдэнэб..."

Россин гүрэндэ совет хуули, ёhон тогтожо, Буряад-Монголой автономито республика 1923 ондо байгуулагдаhан байгаа. Бүхы буряадуд (хүбүүд) 1925 оhhоо сэрэгэй албатай болгодоо hэн. Арад зон эрхэ сүлөөтэй боложо, тиигээд хүдөө нютагуудта хамтын ажалнууд тогтоогдожо, баяшуул сүлэгдэhэн юм, манда ямар тиимэ баян хүнүүд байхаб даа. Ехэ буруу юумэ (зөөрииень буляан абаад, үлдэhэн) болohон даа. Фабрика, заводууд баригдажа хүдэлөө, ургаа. Хото, хүдөөдэ hургуулинууд олоор нээгдэжэ, багашуулые, залуушуулые hургаа. Элүүрые хамгаалха, соёл болбосоролой гэр байшангууд хүдэлөө. 1930-аад онhоо шажантай тэмсэл түргэдэжэ, дасан, сүмэнүүд хаагдажа, үни болгонгүй тэдэнээ бултыень шахуу эбдэжэ, үгы болгohон гээшэ, ламанар, бөөнэр сүлэгдэжэ, түрмэ, концлагерьта ябуулагдаа, нилээд олониинь буудуулаа hэн. Тиигэжэ мунхаг, бузар үйлэ хэрэг ба айхабтар ехэ нүгэл хэгдээ юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда буряадууд ами наhаа, бэе шадалаа гамнангүй дайлалдаа, ажаллаа, олон гербйнууд, ордентод гараа. Хөөрхы, дайнай газарта ехэшье олон хүбүүд унаа.

СИБИРЬ, Алас-Дурна зүгтэхи үсөөн тоото арадуудай дунда буряадууд орой олониинь юм. 1989 оной хүн зоной тоололгоор 421 мянган амин байгаабди. 92 жэл соо (1897 онhоо) 46 процент олон бологдоо, энэнь дунда зэргээр жэлэй 0,5 процент болоно, тон бага дүн гээшэ.

1917 онhоо 1930 он болотор Халха ба Дотор Монгол руу багсаахада, 35-40 мянган амин зон зөөжэ ябашahан гүб даа. hүүлэй 6 жэл соо бүришье нэмэлтэ болоогүй байха, хүшэр хүндэ экономическа байдалда ороод, үхибүү түрэхэ дурагүй болошонхой байна. Наhа баралга ехэ ургаа (тэрээн соонь гэнтын аюулаар), зон хүгшэржэ байна.

Баhа түүхэдэ хандая. XVI зуунай hүүл багhаа хориинхид, сэлэнгынхид хуушан монгол (уйгаржан) бэшэгтэ орожо эхилhэн байгаа. Байгалhаа зүүлжэ, урагша ерээд, тэрэнээ үргэнөөр дэлгэрүүлжэ бираагүй байhан юм. XVIII зуун жэлэй хоёрдохи хахадhаа зоной дунда хуушан монгол дэлгэрhэн, тиигээд 1930 ондо хуулитаар hургуулинуудта заахаяа болижо, номууд, газетэ латын үзэгөөр хэблэгдэдэг болоо hэн. Үнишье болонгүй, 1939 ондо латын үзэгые орхюулжа, ород алфавидта (кириллицэ) оруулhаниинь, мүнөө саг болотор байдагаа булта мэдэнэбди.

Буряадуудые баhажа, 1937 ондо БМАССР-ые гурбан тээшэнь таhа татажа, хоёр багашаг хубинуудыень зэргэлэн тогтоогдohон областнуудта абажа үгэhэн юм, бии болohон хоёр тойрогуудта буряад зоноор олон зарим районуудые оруулангүй орхёо hэн. Эдэ бүхые буруушаажа дуугарагшадые үни болонгүй 58-дахи статья няагаад, ехээр зобоогоод, хосороохо хуулитай байгаа.

Тиихэдэ Россин хаанай Байгалай үмэнэдэхи буряадуудые волостьнууд болгохо гэhэн 1901 ондо гаргаhан зарлиг 1904 он болотор шахуу дүүргэгдэнгүй байhан даа. Хаанда гуйлга бэшэжэ, делегаци эльгээжэ байгаа, нэгэшье хүниие гэмнээгүй. Захааминай буряадууд оройшье волость болонгүй хуушаараа үлэhэн юм гээшэ. Иихэдээ совет засагай үедэ эрхэ сүлөөтэй болohон арад байгаа гээшэ гүбди?!

Энэнь багадаа гэhэндэл, 1958 ондо манай түүхэтэ, үндэhэн "Буряад-Монгол" гэhэн нэрэhээ монголынь абажа хаяа hэн. Монгол изагуурта, хэлэтэ зон үни сагhаа хойшо арадайнгаа гү, али hуужа байhан дайдынгаа юрэнхы нэрэнүүдые, жэшээлхэдэ Халха-Монгол, ойрод-монгол, чахар-монгол, буряад-монгол гэхэ мэтээр нэрлэгдэдэг гээшэ. Энэ түүхэ болоно. Зүбөөр хэлэхэ болоо hаа, "Монгол" гэжэ онсо, тусхайта нэгэ яhатан үгы юм, энэ хамтадхаhан нэрэ, славянгууд гэхэ шэнги. Тиимэhээ Монгол Арад Уласта

Эрхэтэниинь паспортынгаа яhатан (национальность) гэhэн хүсэнэгтэ монгол гэжэ бэшэдэггүй, харин халх, дүрбэд, торгууд, захчин, буряад гэхэ мэтээр бэшэдэг байгаа, мүнөө ямар боложо байгаа юм, мэдэнэгүйб. Хариин гүрэндэ ябахадаа, хүн зоной ойлгохын тэдысэ "Монгол" гээд лэ хэлэдэг ааб даа.

Яхадай, Хальмагай, Мариин Республикануудта hүүлэй жэлнүүдтэ өөhэдынгөө зүб нэрые абажа шадаа. Теэд мүнөө Улаан-Үдэдэ "Монгол" гэhэн нэрьень бусаажа шадахагүйл хадаа, айха, дээрэлхүү hаналтай хүнүүдэй ама харадаг болонхой. Тиимэhээ энэ асуудалые Москвада шиидхэжэ болохо, 1958 оной июлиин 7-ной Указ болюулха хэрэгтэй. **Бүгэдэ буряадуудай 2-дохи съезд энэ асуудалаар тогтоол, хандалга абаха бээ гэжэ найдая.**

1941-1945 онуудай дайнай hүүлээр Коммунис (большевик) партиин дээдын зиндаагай ноёдhоо эхилээд, газетэнүүд, радио гэхэ мэтэ совет арадуудые нинтэ нэгэн болгон бүридүүлхэ гэжэ хэдэн арбаад жэлнүүд соо нэбтэрүүлhэн уряа, ажал, ороддолгohоонь мүртэй юумэ бүтээгүй, харин олонхи ехэшэгүүд яhатанай hанаа бодолые нүгөө тээшэнь мунхаруулаа, тиимэhээ диктатурын ехэхэнээр hуладахадань, СССР гүрэн бэлэхэнээр 15 бээ дааhан гүрэнүүд болон бутараа, hалаа.

Совет арадуудые нэгэн бүхэли болгон бүридүүлхэ гэhэн уряае дэмжэн, партиин Буряадай обкомой ноёд дээдынхидтээ hаймhаржа, 1970-аад онуудhаа эхилжэ, hургуулинуудай буряад классуудта хэгдэдэг хэшээлнүүдээ ород хэлэн дээрэ ябуулхыень баадхаhан юм, үндэhэн хэлэ ба зохёолнуудые шудалан үзэлгэдэ бага саг үгтэдэг болгohон байгаа.

Дабтажа хэлэхэдэ, совет засагай жэлнүүдтэ арад зон hургуулитай болоо гээшэ, тэрэнэй тоодо буряадууд, hүүлэй 40 жэл соо дээдэ hургуулитан ехэ олошороо. Мүнөө сагта бүхы дэлхэй дээрэ иимэрхүү болоо юм бээ.

БИДЭ, буряадууд, олоншье, үсөөншье тоотой монгол хэлэтэ угсаатан, эсэгэнүүд зонhоо бүридэhэн арад болонобди, энэ хамтаралынь хүсэд нягтараагүй шэнгээхэ үзэгдэhэн зандаа ха гэжэ hанамаар, хэдэн ондоо шажантай. Тиимэhээ олон лэ буряадууд өөhэдынгөө үндэhэн эхэ хэлэ, ёhо заншалые сахиха, гамнаха сэдьхэл бодолоор бага, зариманиинь бүришье үгы боложо байна. Али хүхиргэнэ гүб? Үгы даа.

hаянай үндэhэн хэлэеэ шудалха, ёhо заншалаа hэргээхэ ажал олон hургуулинуудта хэгдэдэг болонхой, энэ ажалые бүри үргэн дэлисэтэй болгохо хэрэгтэй. Нилээд юумэ мэдэхэ, hургуулитай болоод, мүнөө үеын цивилизациин hайндашье, муудашье хүртэгдэжэ байhан саг ерэнхэй гээшэ. Манай арадай (булта бэшэ юм бээ) хэбрэг, hонюуша, муу юумэндэ абташахань ехэл гомдолтой, уйдхартай байна даа. hургуулитай болohонhоо - гашуудал.

Ехэ олон залуу айлнууд, дундууршье наhатайшуул үхибүүдээ, ашанараа гансал ород хэлэтэй болохо гэжэ ороодоно, үндэhэн изагуур хэлэндэнь түүхэшэн Л. Н. Гумилёв. Муушье бэшэл даа, бидэ ондоо арадтай эбтэй байхые хүсэдэгбди.

Мүнөө хотын гудамжада хоёр (дээшээшье) залуу буряад хүнүүд өөhэдынгөө түрэлгэ хэлэн дээрэ хөөрэлдэхөө гайхаха, эшэхэ, ахирнууд гэгдэнэ аагүбди гэжэ hанадаг, бододог болонхой. Одоол энэ ехэ ахир, тулюур ябадал гэжэ ойлгоёл даа. Үндэhэн хэлэеэ мэдэнгүй, ондоо хэлэ шудалаад, булта тэдэнэр эрдэмтэд болохогүй. Хэдэн зуу мянган жэл соо хүгжэн, балар барга, шэрүүн сагуудые дабажа ерэhэн үндэhэн хэлэеэ, бэшэгэ (хуушан монгол), hайхан ёhо заншалаа hэргээн үргэжэ хүгжөөлгэ мүнөө амиды мэнэ hуутшадай нангин уялга бөлоод байна.

ХУБИСХАЛhАА хойшо 1940 онууд болотор буряадай hуудаг аймагуудта, сомонуудта түрэлхи хэлэн дээрэмнай (хуушан монголоор, латаар) олон үнэмшэлгэ, гэршэлгэ (жэшээнь ЗАГС-ын), хүн зоной бүридхэлэй дэбтэр гэхэ мэтэ хэблэгдэдэг бэлэй, хоёр хэлэн дээрэ олон бланкнуудаа, ажалай дэбтэр багахан лавкын газаа гаршаг (вывеска) хүрэтэрөө байдаг hэн, тэдэ бүгэдэ үни хаягданхай.

hаяшаг Буряад Республикада үндэhэн яhатанай хэлэн гүрэнэй хэлэн болобо гэжэ соносохон ба тусхай Хуули гараhан юм, теэд тэрэнь сааphан дээрэ үлэнхэй. Энэ хуулиие бодотоор бэелүүлхын тула үргэн, эли тодо программа зохёохо, тэрэнээ баталуулха ёhотой байгаа гэжэ hанагдана. Энэ хүдэлмэридэ бүхы захиргаанууды, холбоонуудые (Уран зохёолшодой, Композиторнуудай, Уран зураашадай, Журналистнуудай гэхэ мэтэ) нэгэдэлнүүдые, бүлгэмүүдые, эблэлнүүдые, газетэнүүдые, бүхы дунда ба дээдэ hургуулинуудые, театрнуудые, сэхээтэниие ба

Зураглал

ҮЛГЫ ТООНТЫН ШЭДИТЭ ХҮСЭН

ХАА-ЯА шиидхэгдээгүй асуудалнуудhаа хашаржа ондоо юумэн тухай (сэдьхэлыем аүүргэхэ) бодохоёо хүсэлхэдэш, үхибүүн наhаншни, аба эжышни, үри хүүгэдшни, эльгэлhэн гансахан тоонтошни, hанагдаадхиха. Нээрээшье, - "түрэл хэлэн түрэhэн дайда хоёроо хаанаш яба, хэзээдэш мартахагүйш" - гэhэн Николай Дамдиновай мүрнүүд тон мэргэн, гүнзэгы удхатай байна. Элhэн нютагайнгаа дунда hургуули аүүргэжэ, Улаан-Удын багшанарай дээдэ hургуулида орohоор, түрүүшын сессиингээ үшөө эхилээдүй байхада, нютагни намайгаа аргагүй ехэ хүсэтэйгөөр татаа, тиибэшье, сессиеэ дабахал хэрэгтэй гээд сүхэрөө hэм даа. Хожомынь, сессиин аүүрэмсээр буугай hомондол түргөөр түрэл hайхан Хурамхаан руугаа ниидээ hэнби.

Үзэсхэлэн hайхан Баргажанай дайдада, буурал Бархан уулын хормой доро урматайгаар нэбшыhэн үлгы тоонто Элhэмни. Тайгын сэлгеэн агаараар амилхаяа хүсэбэл, холошье ошohоной хэрэггүй, арбаад алхам хээд, үльгэр мэтэ, орон, заха хизааргүй зэнхэгэр тужа соо нюдөө нээхэш. Нютагыем урда тээhээнь хаданууд халхалдаг лэ.

Тэрэ хадаар сэнгэхэм гээ hаа, шилэдгүй удаан, эсэтэрээ налгай гоёор нэмжыhэн сэсэрлиг тала дабаха хэрэгтэй. Сэнгүү hаhан, хүхын дуута hүнинүүд, түрүүшын дуран-эдэ бүгэдэ юумэн hанагдаад, тамир хүсыем дахинаа түгэс тэхэрюулхэhээ байха, сэдьхэл зүрхыем барагдашагүй баяраар билтаруулдаг. Нютагаа бусахадам хадануудни, үни удаанай хүлеэhэн янзатай, баяртайнууд угтана, ошохо гэхэдэм, шамайгаа хаража, шамтаяа зугаалжа садаагүйбди, бү ошыш даа, үшөө хэдэн хоног соо байгыш, табихагүйбди гэhэншүүгээр гэтэhэндэл байхадань, үшөө хэдэн үдэр соо үлэхэеэ хүсэгшэб. Теэд тиихын аргагүй, hуралсалаа орхижо оройдоошье болохогүй бшуу. hургуулияа дүүргэхэдэмни, тоонтомни ямаршьеб нэгэ шэди хүсөор намайгаа татаад, тэсэбэримни барагдажа, зүрхэ сэдьхэлни түрэл Хурамхаан, түрэhэн Элhэн тээшээ шамдана. Энэ хүсэтэй татаса тухай Баяр нүхэртэйгөө хөөрэлдэhөөр, жэл хахадтай Эрдэм хүбүүнтэйгээ байhаар мартахаш. Иигэжэ заримдаа шиидхэгдээгүй асуудалнуудhаа хашаржа, нютагаа hанаад шэнэ түгэс хүсэ тамиртай болобошье, түрэhэн газарайнгаа шангахан татасые hайн лэ досоогоо мэдэрдэгби.

Мүнөө Элhэнэйнгээ дунда hургуулида багшын эдэбхитэй практикаяа гаража ерээд, үшөө бараг, сэдьхэл дүүрэн ябанаб. Хэды hарын турша соо хотодо байгаад, нютагаа бусажа ерэхэдэм, Элhэмни бүри hайханаар, дулаанаар нюдэндэм харагдажа, дурыем бүри ехээр буляаха бээ. Жэлhээ жэлдэ түрэл нютагайнгаа хүгжэн hалбаржа байхада аргагүй ехээр баярланаб. Миниий нютаг ошожо ерэхэ hэнта, илангаяа хабартаа Элhэмни үглөөнэй зэнхэгэр манан соо төөриhэндэл, мойhоной сэсэрлиг соо харагдахаяа болишодог. Үшөө манай залууда сэсэглэhэн мойhон соогуур төөришэхоор байдаг hэн гэжэ эжы аба хоёрни урмашан hанажа хөөрэгшэ hэн. Мүнөодөо нютагаа хаража байгаад, аба эжынгээ хөөрөөнүүдhээ нютагайнгаа бүри hайхан байhан тухай мэдэхэдээ, тэрэ hайханиинь хайшаа ороо юм бэ гэhэн асуудалhаа нэгэ бага гунигтайшье болодог. Харин мүнөө байгаалиингаа урданай шэг шарайе бусаахын түлөө нютагаархиднай эдэбхитэй ажал ябуулагша. Энэ үедэ заримашуулнай гадаадын гүрэнүүдэй газарнуудаар амархаяа ганса бэшэ, харин миин лэ hайрхахаяа ошодог болонхой. Хари гүрэн ошохоhоо урид түрэл оронойнгоо үзэсхэлэнтэ газарнуудаар аяншалжа амархаяа яана гээшэб? Миниишье нютаг абаад үзэхэдэ, хилын саанахи томо hайхан курортнуудhаа үлүү hайхан байхадааш магадгүй. Дулаан хаhын дүтэлхэдэ нютагтам, илангаяа hүниндөө хаб хара тужын сээжэhээ хадын горхонуудай бурьян шааяха дуулдаад, Баргажан голой харьялан халихые шагнаад, уяржа байхадатнай тайгаhаа тэрэнгиин хоншуухан үнэрөөр hэбшээлхэдэ, архишьегүйгөөр hогтошохот. Тайгатай дайдаарни аяншалжа, хожомынь энэ аяншалга зүрхэ сэдьхэлэйтнай оёорто эгээн hайхан мэдэрэл үлөөжэ, баяр дээрэтнай баяр нэмээжэ, уйдхар гунигыетнай бутарган тараажа байхал hэн.

Сагнай бэрхэтэй, дэлгүүрэй харилсаан ерэжэ, хүн зоной нюдэ манатуулжа, байгаалимнайшье hандаржа, hалажа байна. Тиигээд Баяр бидэ хоёрой хубүүндэмнай ямар баялиг үлэхэ юм, ерээдүй сагта яажа амидарха юм, харюу олдохонь бэрхэтэй байна. Маанадтаал, эжы абадаал адли хүбүүмнай өөрынгөө үхибүүдээр, ашанараараа бүри үзэсхэлэнтэ болошоhон ороноо, түрэл нютагаа магтан, мойhоной сэсэрлиг соогуур төөрин, бузарлагдаагүй сэбэр уhанда шунган, хүхэ номин тэнгэри доро хаанашье ябахадаа үлгы тоонтодоо татуулан жаргажа ябаhай даа гэжэ хүсэмөөр байна даа.

Арюна Эрхитуева,
Буряадай Гүрэнэй университедэй 4-дэхи курсын оюутан.

Аймагай газетэнүүдhээ

УРИН ЗӨӨЛЭН, ИЛДАМ hАЙХАН СЭДЬХЭЛЭЭР...

Тооро тосхоной участково больницада бээ харуулха, үзүүлхэеэ, аргалуулхаяа ороhон байгааб. Эндэ хэдэн хоногой туршада бээ аргалуулжа байхадаа, тус больницын хүдэлмэрилэгшэдэй үбшэн бидэнэртэ энэрхы зохидхоноор, хүндэмүүшэ ёhоор хандадагые ойлгожо, мэдэжэ гараабди. Би гансаараа иигэжэ hанана, бэшэнэ бэшэб, эдэнэр тухай тус больницада ороhон хүнүүдэй гомдол ба hанамжа дурадхалнуудаа бэшэдэг дэбтэр ирсагаан хараа хүм. Больницын ахамад врач С.С. Холбоев тухай дэбтэр соонь hайнhайхан үгэнүүд бэшээтэй байба. Энэньшье ойлгосотой. Тус больницада ахамад врачаар хүдэлхэеэ ерэhэн залуу врач түрүүшын үдэрhөө эбтэй эетэй hайн коллектив байгуулжа шадаа.

Тиимэhээ коллективэй хүдэлмэрилэгшэд ахамад врачтаал адли больницада ороhон үбгэд, хүгшэд, залуушуулда зохид hайнаар хандажа, бидэнэрые түргэн хүл дээрэмнай табихые оролдодог, одоол бидэнэрэй hанаха байха нарин гартай эмшэд байhанаа харуулна. Эдэнэрые нэрлэбэл, ахамад врачай туhалагшад - медицинын ахалагша сестра А.Ж. Шагланова, тогоошон С.Б. Хундаева болон бусадые нэрлэлтэй, - гээд хоёрдохи бүлэгэй инвалид И. Бодроев бэшэнэ.

"САЯНЫ" газетэhээ

ОРОДОЙ АРШААН ХҮЛЕЭНЭ

Энэмнай ород хүн зоной аршаан бэшэ, харин Хэжэнгын аймагта оршодог Ород нэрэтэй газарай нэрээр нэршэhэн, үндэhэн арадаймнай оюун бэлигэй хүшөө болоhон "Бэлигүүн толиин" автор дооромбо - лама Эрдэни Хайбзан Галшиевай түрэhэн нютаг юм. Хэр уrhаа нютагайхид эндээ ерэжэ, маха бадаяа элүүржүүлдэг болоhон байгаа.

hүүлэй үедэ иишэ хүн зон олоороо ерэжэ байдаг. Юуб гэхэдэ, эндэхи "Майла" гэжэ таряашадай ажахы байгуулhан Саяна болон Николай Ковалёвтоной үүргэ эндэ ехэ юм. Эдэнэр малаа хараад hуухаhаа гадна, аршааанда амархаяа ерэгшэдые эдеэ хоолоор хангана.

- Зунай үедэ гурбан зуун хүнэй ерээшье hаа, эдэ хоёр бултыень хүлеэжэ абаха аргатай. Байра байдалынь түгэс бэлэдхэлтэй. Заал hаа 7-10 хоногто эндэhууха бэшэ, мүн хэдэхэн үдэрөөр эндэ амараад ошоходо болоно, - гэжэ нютагай зайhан Д.Б. Митыпов хөөрэнэ.

"Хэжэнгэ" газетэhээ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

Программа канала ОРТ с 20 по 24 марта.

РОССИН ниитын телевиденийн (ОРТ-гэй) программын хараалагдаhан саг соогоо манай редакцида эльгээгдээгүй байhан ушарhаа шалтагаалан, тус программые хожомдожо толилхо баатай болобобди.

20, СРЕДА

7.00 Телеутро.
10.00, 13.00, 16.00 Новости.
10.15, 19.20 "Секрет тропиканки".
11.05 Тема.
11.50 В мире животных.
12.30 "Угадай мелодию".
13.10 В эфире ГТРК "Мир".
13.50 "Открытая книга". Фильм 2-ой, 1 серия.
15.00 Мультфильм.
15.10 Приключения в Одиссее.
16.40 Кактус и К.
16.50 Домисолька.
17.10 Зов джунглей.
17.35 "Элен и ребята".
18.00 Тет-а-тет.
18.30 Семь дней спорта.
19.00 Новости.
20.10 Час пик.
20.35 Смехопанорама.
21.05 Один на один.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.45 Кинокомедия "Фонтан".
00.35-02.30 Технический перерыв.
02.30 Кинематограф.
03.00 "Чёрный треуголник", 2 серия.

21, ЧЕТВЕРГ

7.00 Телеутро.
10.00, 13.00, 16.00 Новости.
10.15, 19.15 "Секрет тропиканки".
11.05 Футбол. Лига чемпионов. "Ювентус" (Италия) - "Реал" (Испания).
13.10 В эфире ГТРК "Мир".
13.50 "Открытая книга". Фильм 2-й, 2 серия.
15.10 ТСН.
16.15 Вкус прессы.
16.20 Приключения в Одиссее.
16.45 Лего-го.
17.15 Тин-тоник.
17.40 "Элен и ребята".
18.05-02.30 Фигурное катание. Чемпионат мира. Парное катание. Произвольная программа.
19.00 Новости.
20.05 Футбол. Лига чемпионов. 1/4 финала. "Спартак" (Москва) - "Нант" (Франция).
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.45 Роджер Мур в боевике "Захват в северном море".
00.30-02.30 Технический перерыв.
03.25 Футбол. Лига чемпионов. 1/4 финала. Обзор трёх матчей.

22, ПЯТНИЦА

7.00 Телеутро.
10.00, 13.00, 16.00 Новости.
10.15, 19.20 "Секрет тропиканки".
11.05 Один на один.
11.45 Играй, гармонь.
12.15 Мультфильм.
12.25 Пока все дома.
13.10 В эфире ГТРК "Мир".
13.50 Открытая книга. Фильм 2-ой, 3 серия.
15.00 Мультфильм.
15.10 Телевизионная служба новостей.
16.15 Вкус прессы.
16.20 Приключения в Одиссее.
16.45 Фильм-сказка "Марья-искусница".
18.00-02,30 Фигурное катание. Чемпионат мира. Мужчины. Произвольная программа.
19.00 Новости.
20.10 "Звезда" представляет.
20.25 Человек и закон.
20.55 Поле чудес.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.45 Детективное агентство "Лунный свет".
23.45 Взгляд.
00.30-02.30 Технический перерыв.
03.35 Чёрный треугольник. 3 серия.

23, СУББОТА

8.45 Телеканал "Подъём".
9.45 Слово пастыря.
10.00, 16.00 Новости.
11.30 Не зевай.
12.00 Утренняя почта.
12.35 Смак.
12.55 Эрмитаж. Фаворит Петра Великого.
13.25 Люсьена Овчинникова в фильме "Мама вышла замуж".
15.20 В мире животных.
16.20 Окно в Европу.
16.45 Бомонд.
17.05 Фигурное катание. Чемпионат мира. Произвольный танец.
18.10 Счастливый случай.
19.00 Новости.
19.20 Весёлые истории в журнале "Ералаш".
19.40 Телескоп.
20.21 Золотая серия. Год 1985-й. "Самая обаятельная и привлекательная".
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.45 Детективное агентство "Лунный свет".
23.45 Дни.
00.35-02.25 Технический перерыв.
02.25 Брейн-ринг.
03.10 Коллекция 1 канала. Жан Мария Волонте в криминальной драме "Счастливчик Лучано".

24, ВОСКРЕСЕНЬЕ

8.50 Тираж "Спортлото".
9.00 Телеканал "Подъём".
10.00 Мультфильм.
11.25 Пока все дома.
12.00 Утренняя звезда.
12.50 Из первых рук.
13.00 Служу России.
13.30 Играй, гармонь.
14.00 Русский мир.
14.25 Очевидное невероятное.
14.55 Смехопанорама.
15.25 Пираты.
16.00 Новости.
16.15 Мультфильмы.
16.30 Вокзал мечты.
17.10 Клуб путешественников.
17.55 Автомобиль и Я.
18.15 Мультфейерверк.
19.00 Новости.
19.20 КВН - Ассорти.
19.55 Фигурное катание. Чемпионат мира. Женщины. Произвольная программа.
20.55 Мультфильм.
21.00 Филипп Нуаре в комедии "Откройте, полиция".
23.00 Воскресенье.
00.00 Любовь с первого взгляда.
00.35-02.25 Технический перерыв.
02.30 Детективное агентство "Лунный свет".
03.25 Телефильм "Дождь в чужом городе".

соёлой hонин

...ХАРГЫНЬ УУЖАМХАН ДАА

Арад бүхэндэ хошон зугаатай, зондоо дүтэ геройнууд байдаг. Жэшээлбэл, Дунда Азиин зондо Ходжа-Насреддин, ород арадта хүхюун дорюун Петрушка гү, али тэнэг гүүлэдэгшье hаа, шадамархан Иванушка, харин буряад арадтамнай Будамшуу бултанда мэдээжэ.

Хэдэн жэлэй туршада Будамшуугай роль шадамар бэрхээр наададаг Россин арадай артист, Буряад Республикын Гүрэнэй шангай лауреат М. Г. Елбоновой хүтэлбэрилдэг "Будамшуу" театр ургажа ябаhан залуу нүхэдтэйгөө хамта ээлжээтэ концерт харагшадтаа бэлэглээ. Энэ хэмжээ ябуулга hаяхан Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай ордон соо баярай оршон байдалда үнгэргэгдэhэн байна.

Концертын эхиндэ тус театрай hүлдэ болоhон "Будамшуугай" хүгжэм зэдэлжэ, 1-дэхи лицей-интернадай hурагшад Л. Дамбаев, С. Жербаева гэгшэд hорнии Пиглай хоёрой роль бэрхээр гүйсэдхэжэ, зал соо hуутшадые хүхеэжэ шадаа. Удаань наада хүтэлбэрилэгшэ, тус концертын режиссер М. Г. Елбонов харагшадые амаршалжа, "Холын замда гараха бэлэн бэшэ. Залуу бэлигтэйшүүлые үргэн харгыда гаргалга—минии уялга",—гэжэ тэмдэглэhэн байна. Энэ концерт бэлигтэй эдир хүбүүд, басагадта зорюулагдаhан ушартай. Тиимэhээ нааданай гол хүсэн—залуу артистнууд олоороо хабаадалсаа. 1-дэхи лицей-интернадай дэргэдэхи 8-дахи искусствын hургуулиин "Наран" ансамблиин үүргэ энэ үдэшэдэ аргагүй ехэ. Энэл ансамбльhаа эхи үндэhэтэй залуу дуушан, мүнөө хүгжэмэй колледжын оюутан, "Сагаан hара-94" гэжэ эстрадна дуунай конкурсын лауреат Т. Зоригтуева олон hайхан дуунуудаа харагшадта бэлэглээ. Ансамблиин хатарай бүлэгэй багша-хореограф Александр Хабитуевай гүйсэдхэhэн хатар зоной анхарал таhалгаряагүй татажа байгаа юм. А. Хабитуев элдэб хатар харагшадта дурадхаа. Б. Балдаковой конкурсын лауреат, оперын дуушан Владимир Бухаев буряад, ород, итальян хэлэнүүд дээрэ дуунуудаа хангюурдажа, олоной сэдьхэл хужарлуулба. "Наран" ансамблиин хатарай бүлэгэйхид, энэ хэмжээ ябуулгада ехэ хубитаяа оруулаа гэе.

Лицей-интернадай дэргэдэхи 8-дахи искусствын hургуулиин директор Людмила Григорьевна Пархаева hургуули тухайгаа иигэжэ хөөрэбэ: "Манай искусствын hургуулида 5 таhаг бии:. юрэнхы-эстетическэ, буряад инструментүүдэй, уран зурагай, театральна болон хатарай. Юрэнхы-эстетическэ таhагта 1-4-дэхи классуудай hурагшадые ябуулдагбди. Саашадаа тэдэ дуратай таhагаа шэлэжэ, ажалаа үргэлжэлүүлдэг. Харин соёлой hургуулидамнай 1-дэхиhээ 9-дэхи класс хүрэтэр заатагүй ябаха ёhотой, hүүлээрнь дуратайшуулынь үлэдэг. Агууехэ артистнуудшье болоогүй hаа, хожомынь ямаршье мэргэжэлээр хүдэлхэдөө, аялга дуунтай хахасашагүй холбоотой ябаха зэргэтэй".

1-дэхи лицей-интернадай хүмүүжүүлгын талаар директорэй орлогшо Т. Г. Ильина:

—Лицей-интернадаймнай дэргэдэхи искусствын hургуулиин директорэй үүргэ урдань Э. Э. Шагаева, К. Д. Шулунова гэгшэд дүүргэдэг байгаа. Мүнөө Людмила Григорьевна директорээр ажаллана, "Наран" ансамбль 1980-яад онуудаар тогтоогдоо. Т. Б. Вампилова, В. В. Абгалдаева, композитор Ч. Павлов энэ хэрэгтэ ехэ нүлөө үзүүлhэн юм. Ансамбльнай Монголоор, Владивосток, Шэтэ хотонуудаар, "Орленок", "Океан" лагерынуудаар ябаhан намтартай. Мүнөө аха ба дунда наhанай бүлэгүүдынь хабаадана гээшэ ааб даа. Эндэмнай бэлигтэй, хүгжэмдэ дуратай хүбүүд, басагад олон. Анхан Туяанатаймнай хамта дуулагша Зориг Тогочиев мүнөө Санкт-Петербургын искусствын академидэ hурана. "Нарандамнай" хамтадаа 70 гаран үхибүүд тоологдоно.

Улаан-Удэ хотын захиргаанай соёлой таhагые даагша В. Ш. Цыренова үндэhэн соёл болбосоролойнгоо хүгжэлтэдэ шадаха зэргээрээ туhа хүргэдэг байhанаа мэдүүлбэ.

"Наранай" хүгжэмэй бүлэг (дирижерынь Буряадай габьяата артист А. Николайчук) концертдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. М. Елбонов өөрынгөө репертуарhаа олон дуугаа бэлэглэжэ, харагшадые баясуулаа. "Энэ хадаа "Будамшуу" театрай тогтоогдоhоор 4-дэхи концерт юм. hаяар Л. Егоровагай "Дангина" театртай хамта монгол угсаата дуунуудай концерт үгэхые хараалнабди. Бэлигтэй хүбүүд, басагад Буряад орондомнай олон. Зүгөөр элирүүлэгдэнгүй үлэшэнэ. Тэдэниие тодоруулха хэрэгтэй. Дуунда дуратай залуушуул театртам ерэжэ байг лэ. Тулгуурынь боложо үгэхэлди",—гэжэ Михаил Гомбоевич мэдүүлбэ. Россин арадай артистын "Уужамхан" гэжэ дуу шагнахадаа, залуу бэлигтэйшүүлэй харгын баhал уужамхан байhанда этигэмээр. Энэ үдэшын шэмэг болоhон залуу артистнууд Т. Зоригтуева, А. Хабитуев, В. Бухаев гэгшэдые онсолон тэмдэглэе.

Нааданай түгэсхэлдэ Россин габьяата артист К. Д. Шулунова, 1-дэхи лицей-интернадай директор Ж. Б. Санжиев, Ивалгын аймагай захиргаанай гулваагай орлогшо Ц. Б. Батуев болон бусад баяр баясхалангай үгэнүүдые хэлэжэ, артистнуудые гарай бэлэгүүдээр урмашуулба

М. Г. Елбонов шалгаhан залуушуулдаа мүнгэлмэл урлал болон шэмэглэлнүүдые барюулаа.

В. ДАШИНИМАЕВ,
БГУ-гай оюутан.

ЭЖЫНЭРЭЭ БАЯСУУЛАА

Улаан-Удэ хотын 49-дэхи hургуулнин актова зал соо түрэлхид олоороо сугларжа, эндэ hурадаг үхибүүдэйнгээ концерт-наада хаража баясаа. Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын hайндэртэ зорюулагдаhан концертдэ эхин классуудай, мүн ехэшье үхибүүд, багшанар хабаадажа, уран бэлигээ гэршэлбэ.

Багшанарай бүлэгэй гүйсэдхэhэн "Родина моя" гэhэн темээр хэдэн дуунууд үндэрөөр сэгнэгдэжэ, шагнагшадай халуун альга ташалганда хүртөө. 3-дахи "А" классайхидай хатарhан "Полонез" олондо hайшаагдаба. Саб сагаахан хубсаhатай басагад, гоёор хубсалhан хүбүүд ехэ зохидоор хатарха юм.

Анха түрүүшынхеэ тайзан дээрэ гараhан 1-дэхи "А" (эстетическэ шэглэлтэй) классайхид "Мы сложили песенку" гэhэн дууе ехэ зохидоор дуулаа. Олоной урда түрүүшынхиеэ гараhан 1-дэхи классайхид энэ үдэрые мартахагүй байха.

hайндэрэй концертые олон хатар шэмэглээ. Ехэшүүлэй гүйсэдхэhэн "Весенний экспромт" гэhэн уянгата хатар эжынэрые баясуулба. "Вальс" , Латиин Америкын, "Рок-н-ролл" болон бусад хатарнуудые гүйсэдхэhэн үхибүүд халуун альга ташалгаар үдэшэгдоо. Эндэ театральна кружогойхид баhа хабаадаа.

Концертын түгэсхэлдэ бүхы хабаадагшад багшанартаяа хамта тайзан дээрэ зогсожо, "Манай үхибүүд" гэhэн дуу гүйсэдхэhэн байна. Энэ концерт бэлдэлгэдэ 49-дэхи hургуулиин дэргэдэхи хүүгэдэй искусствын hургуулиин директор Ольга Вениаминовна Мурашова ехэ үүргэ дүүргээ. Завуч Людмила Фёдоровна Пинигинагай ударидалга доро багшанар энэ концертдэ эдэбхитэйгээр хабаадаа юм.

Хатарай багшанар Лариса Валерьевна Петонова, Елена Анатольевна Дашанимаева гэгшэдэй найруулhан номернууд олондо hайшаагдаба. Хоорой багша Светлана Геннадьевна Шатрова, концертмейстернүүд Алёна Владимировна Чаусова, Клара Лазаревна Курас, Марина Леонидовна Непогодьева болон бусад энэ концертдэ эдир артистнуудые бэлдээ, дуунуудта hургаа. Уран зурагай багша Баатор Петрович Санжиев энэ концертые хүтэлбэрилhэн байна.

Эжы тухай hайхан үгэнүүд эндэ хэлэгдээ, гоё дуунууд зэдэлээ. Энхэргэн сэдьхэлтэй эхэ хүниие үргэхэ, дэмжэхэ, баясуулха гэжэ үхибүүд, багшанаршье орөлдоо. Энэ концертдэ ерэhэн эжынэр, түрэлхид баяртай гэргээ бусаба.

Б. ДОРЖИЕВА.

"БАЙГАЛАЙХИД"-НЕРЮНГРИДЭ

Тээмэндэ хойто зүгэй Нерюнгри хотын буряадуудай нэгэдэлэй уряалаар гүрэнэй дуу, хатарай "Байгал" ангсамблиин концертнэ бүлэг Саха (Яхад) Республика гастрольдо ябажа ерэhэн байна.

Енгри (ородоор) "Золотинка" гэжэ нэрэтэй оротоной ажаhуудаг hууринда, мүн Нерюнгри хотодо ажаhуудаг 1000 гаран буряад зон эдэ артистнуудые тон халуунаар угтаа. "Байгал" ансамблиие түлөөлhэн бүлэг артистнууд, тэрэ тоодо Буряад Республикын арадай артистка Дарима Дугданова, республиканска конкурснуудай лауреадууд, дуушад Жаргал Бадмацыренов, Баярма Раднаева, залуу дуушан Виктор Хубаев, баледэй артистнууд Рита Дагбаева, Батор Санданов, Марина Санданова, Марат Цыремпилов гэгшэд уран бэлигээ харуулжа ерээ.

Хойто зүгэйхидэй анхаралые ансамблиин түбэнгиин хоолойгоор (хашажа) дууладаг бүлэг татаба. Энэ бүлэгтэ артистнууд Л. Бабалаев, Э. Дамдинова, А. Бадмаев, Д. Маюрова гэгшэд оролсоhон байна. Электро-хүгжэмэй инструмент дээрэ аялгыень В. Овчинникова дэмжээ.

Артистнуудай программа Сагаалганай hайндэртэ зорюулагдаhан байгаа. Буряад, ород арадай дуунуудые, мүнөө үеын буряад, ород композиторнуудай дуунуудые, буряад, монгол, бусад арадай хатарнуудые нютагайхидайнгаа үзэмжэдэ дурадхаhан байна.

Нерюнгри ошоhон делегациин бүридэлдэ Россин Буддын шажантанай захиргаанай үмэнэhөө Чимитдоржо лама ошолдожо, дуганда хуралнуудые үнгэргөө.

Нерюнгри хотын нютаг зоной нэгэдэлэй гэшүүд "Байгал" ансамблиин зохёохы коллективые халуунаар уттажа, буряад зонтой hонин уулзалгануудые эмхидхэhэн байна.

Мүнөө үеын экономикын шахардуу, байдалда, мүн тэрэшэлэн мүнгэ зөөреэр манай коллективэй дуталдажа байхада, ансамблиин хүтэлбэрилэгшэд энэ гастрольдо мүнгэ hомолхо спонсорые олоhониинь hайн. "Байгал" ансамблиие ходо дэмжэжэ байдаг, мүнгөөр туhалhан Баир Доржиевич Батомункуевта ансамблиин коллектив халуун баярые хүргэнэ.

А. ЦЫРЕНОВА,
дуу, хатарай "Байгал" ансамблиин хэблэлэй секретарь.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редакторай уялганнуудые дүүргэгшэ С.Д.РИНЧИНОВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г.Х., ДОНДОГОЙ Ц.Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М.Ж. (харюусалгата секретарь), ОЧИРОВ С.Д., ПИНГАЕВ В.И. (хэблэлэй директор) САМБЯЛОВА Т.В.

Манай адрес: 670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2-хуудаhан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэhэг 4170. Хэблэлдэ тушаагдаhан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэhэн АО-до газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 7725.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмный - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарин - 2-50-52, секретариадай - 2-60-91, таhагууд: политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон hургуулинуудай - 2-60-21, (даагшань), 2-57-63, олонитын худэлмэриин ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректорнуудэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентнууд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61.

" Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94 бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-35-95.